

תקש נאש
NISAN IJAR
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

פסח שמח – PESACH SAMEACH

(Stránka z rukopisné tzv. Washingtonské pesachové hagady, Německo 1478.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

První zasedání Rady FŽO v roce 2018 se uskutečnilo 14. března s následujícím programem: 1. Kontrola zápisu; 2. Granty CC; 3. Plnění rozpočtu FŽO za rok 2017; 4. GDPR; 5. Nominace členů NFOH; 6. Pohřby; 7. Programy pro mládež; 8. Různé. V době zahájení jednání bylo přítomno 28 členů ze 7 obcí a přidružených organizací.

1/ Kontrola zápisu – zprávu o antisemitismu za roky 2016–2017 bude projednána prezidiem a poté zveřejněna.

2/ Granty Claims Conference – koordinátorka projektu D. Šnajdrová informovala o tom, že dosud není k dispozici závěrečná zpráva k provedenému auditu, připomínky auditorů byly již zpracovány. V roce 2017 byly poskytovány finanční prostředky ze dvou grantů, SW17 (švýcarský fond) a GG19 (německý fond). Grant SW17 byl použit na platby léků a zdravotnických pomůcek a materiálu na klienty žijící v trvalém pobytu v rezidenčních zařízeních. Finance v tomto grantu byly vyčerpány již po třech kvartálech roku 2017, po dohodě s poradní komisí Claims Conference byly potřebným klientům léky hrazeny i v Q4 a budou na ně použity finance z garančního sociálního fondu CC. Grant GG19, který je určen na péči o přeživší holokaustu v domácím prostředí, byl v posledním čtvrtletí také přečerpán. Aby nemusely být kráceny nároky jednotlivých obcí za již poskytnuté služby klientům, koordinátorka navrhuje přesun chybějících prostředků z garančního sociálního fondu CC.

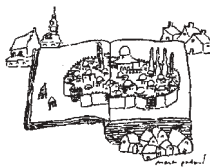
Usnesení: Rada FŽO schvaluje převod částky 925 tis. z garančního fondu GG a SV na pokrytí zvýšených nákladů čerpání grantů v roce 2017. *Usnesení bylo schváleno všemi hlasy přítomných (31).*

3/ Plnění rozpočtu FŽO za rok 2017 – předseda FŽO komentoval čerpání jednotlivých středisek federace a konstatoval, že rozpočet byl ve všech podstatných ukazatelích dodržen. *Závěrečná zpráva o plnění rozpočtu FŽO v roce 2017 byla schválena všemi hlasy přítomných (31).*

4/ GDPR – tajemník FŽO T. Kraus informoval o zásadních okruzích nové právní úpravy ochrany osobních údajů. V současné době je v rámci FŽO platná Směrnice FŽO č. 8, která bude v tomto smyslu novelizována.

5/ Nominace členů NFOH – NFOH požádal FŽO o nominaci členů svých orgánů na další funkční období. Stávající členové správní rady a dozorců, kterým končí funkční období, projevíli zájem ve svých funkcích pokračovat i v dalším období. Žádné další návrhy nebyly vzneseny.

AKTUALITY

Usnesení: Rada FŽO schvaluje nominaci T.P., M.B., a M.K. do správní rady NFOH a M.L. do dozorců rady NFOH na další funkční období. Přítomno: 31, 29 pro, 2 se zdrželi. *Usnesení bylo schváleno.*

6/ Pohřby – jedná se o halachická pravidla a jejich aplikaci. K problematice se vyjádřil r. Sidon i r. Peter, někteří předsedové ŽO i další členové rady. Problematikou se bude zabývat prezidium a předloží návrh řešení.

7/ Programy pro mládež – Předseda představil novou zaměstnankyni FŽO T. K., která má mimo jiné s B. H. na starosti programy pro mládež. T. K. upozornila členy rady na programy pro mládež plánované na rok 2018, a to Mezinárodní tábor Szarvas v Maďarsku, dětský tábor ve spolupráci s ŽOP Praha a Taglit, 10denní pobyt v Izraeli pro mládež ve věku 18–26 let.

8/ Různé – informace o problematice přestupů, o možném zdanění církevních restitucí a o připravovaných akcích Makabi.

fžo

JOM HA-ŠOA 5778

Židovská obec v Praze si dovoluje Vás a Vaše přátele pozvat na vzpomínkovou akci na oběti genocidy Židů u příležitosti dne JOM HA-ŠOA 5778 (2018), která se koná ve čtvrtek 12. dubna 2018 v 10.00 hod v Pinkasově synagoze v Praze 1. *žop*

SPRAVEDLIVÝ MEZI NÁRODY

Izrael posmrtně udělil titul Spravedlivý mezi národy knězi Václavu Čermákovi. Izraelský velvyslanec Daniel Meron ocenění předal jeho dceři 27. února v Praze na Novoměstské radnici. Čermák je 117. občanem bývalého Československa, kterého izraelský památník Jad vašem tímto titulem uctil.

Po vypuknutí Slovenského národního povstání v srpnu 1944 museli Weisenbergerovi a Schönfeldovi opustit Prešov. Ľudovít Repáš, zaměstnanec prešovské radnice, jim zajistil falešné dokumenty a poslal je za Václavem Čermákem, baptistickým kazatelem v Klenovci. Václav Čermák se postaral o obě

rodiny. S rostoucí intenzitou perzekuce ze strany německých vojáků a slovenských kolaborantů prchalo stále více obyvatel Klenovce do hor. K odchodu se nakonec rozhodl i Václav Čermák, své chráněnce však neopustil a trval na tom, že musí jít s ním.

Jeich řady později rozšířila ještě jedna Židovka, kterou vyhnali ti, kdo ji dosud ukrývali, poněvadž místní německé komando vyhlásilo, že kdokoli, kdo bude přistižen při napomáhání Židům, bude zastřelen i s celou rodinou. Václav Čermák a Jan Balciar, u kterého se všichni ukrývali, se však nezalekli ani tehdy a přijali ji pod svou střechu. Všech šest ukrývaných Židů se společně se svými zachránci dožilo konce války. *ztis*

PROTI ANTISEMITISMU

V neděli 22. dubna se koná již tradiční akce Kulturou proti antisemitismu.

Jestliže si také myslíte, že antisemitismus je náказа, která znovu ohrožuje civilizaci, přijďte a připojte se tak k těm, jimž to není jedno. Ve 14 hodin na náměstí Franze Kafky začíná Pochod dobré vůle. Připojte se k pietní vzpomínce na oběti holokaustu a k pochodu na Malou Stranu, který je pokojnou a kulturní reakcí na projevy antisemitismu a nesnášenlivosti.

Na něj naváže od 15 hodin ve Valdštejnské zahradě veřejné shromáždění s kulturním programem Všichni jsme lidi. Spolu s pamětníky si připomeneme osud Židů v době holokaustu i 70. výročí vzniku Státu Izrael. Hudební doprovod: izraelský jazzový hudebník Yotam Silberstein a kantor Michal Foršt. Vstup volný. Pod záštitou místopředsedy Senátu PČR Jaroslava Kubery a primátorky hl. m. Prahy Adriany Krnáčové pořádá Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ ČR). *mky*

OBSAH

Události na Slovensku 3, 9
Sidra na tento měsíc 4–5
Náš člověk v Jeruzalémě
rozhovor s Enricem Luccou 6–8
Klíče, trámy, koleje – Vídeňské umění
ve veřejném prostoru 10–11
Deník varšavského ghetta 12–13
O matkách a dcerách 14
Nově objevené obrazy F. Feigla 15
Návrat E. N. J. von Rezniceka 16–17
O alchymii jídla a duše 17
J. Kroutvor: Být převozníkem 1 8
Marc Chagall: Básně 19
Zemřela Marion Feigl 20
Izrael: Když se slaví 70 let 21
Výběr z českých médií 22
Kalendárium 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

V nedeľu 25. februára našla polícia za vraždeného mladého investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho partnerku Martinu Kušnírovú (obidvaja mali 27 rokov). Podľa prvých vyhlásení policajného prezidenta Tibora Gašpara je pravdepodobné, že motívom vraždy bola novinárska práca Jána Kuciaka a s ňou súvisiace odhalenia rozsiahlej aktivity príslušníkov talianskej mafie na Slovensku. Novinári, ktorí pokračovali v práci zavraždeného kolegu, však rýchlo ukázali, že osoby s kriminálnym pozadím popisované v jeho poslednej nedokončenej reportáži sú úzko previazané s najvyššími politickými kruhmi na Slovensku.

Od konca februára prinášajú všetky druhy médií prakticky kontinúálne spravodajstvá, stovky článkov a reportáže, analýz, komentárov a iných výstupov o afére, ktorá lavínovitým spôsobom narastá a ukazuje množstvo prepojení medzi kriminálnym podsvetím a politickými špičkami na Slovensku. Situácia sa mení v priebehu minút a nové šokujúce odhalenia prekrývajú staršie zistenia.

PROBLÉMOVÉ OSOBY

Prvé informácie pochádzajúce od Jána Kuciaka hovorili o „hlavnej štátnej radkyni“ Márie Troškovej (narodená 1987), ktorá pracovala (aj keď sa nepodarilo zistiť, aká bola náplň jej práce) v bezprostrednej blízkosti premiéra Roberta Fica, a o Viliamovi Jasaňovi, ktorý bol tajomníkom bezpečnostnej rady štátu a osobou s najvyššou bezpečnostnou previerkou. Obaja menovaní boli napojení na talianskeho mafiána Antonia Vadalu „podnikajúceho“ na východnom Slovensku. „Hlavná štátna radkyňa“ s ním dlhodobo žila v spoločnej domácnosti, ale bezpečnostné orgány o tom alebo nevedeli, alebo ignorovali hlásenia, ktoré ju identifikovali ako problémovú osobu. Rovnako nie je jasné (presnejšie povedané, je šokujúce), ako mohol Viliam Jasaň získať najvyššiu bezpečnostnú previerku.

Novinári identifikovali spoločné firmy, obchodné rodinné aj osobné väzby medzi členmi talianskej, respektíve kalábrijskej 'Ndranghety na Slovensku a vysokými predstaviteľmi slovenskej politiky. Zistilo sa, že Vadala a jeho mnohí príbuzní žijúci na Slovensku získavali miliónové dotácie z poľnohospodárskych eurofondov. Je vysoko pravdepodobné, že získavanie eurofondov, rovnako ako iné druhy kriminálnej čin-

nosti neboli mysliteľné bez politickej podpory najvyšších úradníkov štátu.

Verejná mienka aj opozičné politické strany na Slovensku žiadali od začiatku aféry odstúpenie ministra vnútra Roberta Kaliňáka, s ktorým je už z minulosti spojených množstvo korupčných aj iných afér. Rovnaká požiadavka na odstúpenie bola vznesená aj proti policajnému prezidentovi Tiborovi Gašparovi. Premiér Robert Fico odmietol tieto požiadavky a oznámil, že do vyšetrenia veci bude pozastavený výkon funkcie pre Troškovú a Jasaňa, ale „nevidí dôvod“ pre odstúpenie Kaliňáka a Gašpara. Tlak opozičných politikov aj verejnosti

UDALOSTI NA SLOVENSKU

stúpil po odhalení skutočnosti, že minister Kaliňák hneď od začiatku vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka a jeho snúbenice dával verejnosti nepravdivé a zavádzajúce správy. Zistilo sa, že na mieste vraždy novinára sa objavil šéf národnej protikorupčnej jednotky policie plukovník Róbert Krajmer, ktorý nemal žiaden služobný dôvod zapojiť sa do vyšetrovania. Policajný prezident klamal verejnosť o okolnostiach jeho prítomnosti. Neskôr sa zistilo, že aj Krajmer je zapletený do prípadu spôsobom, ktorý ho hrubo diskvalifikuje ako možného vyšetrovateľa a že pravdepodobne mal iné, ako korektné dôvody pre svoju prítomnosť na mieste činu.

Týždeň od začiatku aféry sa rozmnožili hlasy hovoriace už nielen o odstúpení ministra vnútra a policajného prezidenta, ale aj o potrebe odstúpenia Roberta Fica a zásadnej rekonštrukcii vlády, prípadne o predčasných parlamentných voľbách.

KONŠPIRAČNÉ TEÓRIE

Najvýznamnejším zástupcom názoru o potrebe rekonštrukcie vlády alebo o vyhlásení predčasných parlamentných volieb sa stal prezident Andrej Kiska. Svoje názory prezentoval pred médiami aj verejnosťou. Nečakanou reakciou na prezidenta bolo vyhlásenie premiéra Roberta Fica, v ktorom obvinil prezidenta z podpory opozície, zo snahy destabilizovať vládu a štát. Za prítomnosti novinárov

dodal: „Budem veľmi vážiť každé slovo a budem hovoriť od srdca. Čakal by som, že prezident bude upokojsť atmosféru. Včera však ukázal niečo, čo mi celkom neseď. Chcem pánovi prezidentovi postaviť jednoduchú otázku: Pýtam sa, prečo hlava štátu Slovenskej republiky išla na súkromnú pôdu k človeku, ktorý má veľmi pochybné meno. Ten pán sa volá George Soros. Pýtam sa, veľmi jednoznačne, prečo na toto stretnutie nezobral nikoho ďalšieho.“

Ku cti slovenskej novinárskej obce možno dodať, že bezprostrednou reakciou bol zborový smiech. Neskôr reagovali aj mnohé osobnosti verejného života, politici, novinári, predstavitelia kultúrneho života, zahraničné ambasády. Padli slová o konšpiračných teóriách, o apelovaní na najnižšie pudy verejnosti. Ozval sa aj samotný Soros, ktorý vysvetlil predmet spoločného rozhovoru s prezidentom Kiskom. Tvrdenie Fica o neprítomnosti ďalších osôb sa

ukázalo ako nepravdivé. Napriek tomu sa premiér opätovne vrátil k tvrdeniu o zahraničnom zasahovaní, snahe o destabilizáciu a podobným nezmyslom. Zopakoval, že: „To, čo sa začalo diať v nedeľu, je scenár, ktorý nebol písaný u nás.“

Kritická reakcia na premiérové konšpiračné teórie prišla aj z tábora jeho politických spojencov, viacerí politici sa minimálne v tomto bode od Fica dištancovali. Kritické stanovisko k Ficovým konšpiračným teóriám zaznelo aj z radov politikov vládnej koalície, predovšetkým z úst ministerky spravodlivosti Lucie Žitňanskej a poslanca Františka Šebeja (obaja patria ku koalíčnej strane Most-Híd Bélu Bugára).

Je to paradoxné, ale kriticky sa smerom k Ficovi ozvala aj otvorene fašistická Kotlebova ľudová strana Naše Slovensko. Podľa jej predstaviteľov „premiér Robert Fico sa len pokúša vzbudiť dojem bojovníka proti Sorosovi, ale v skutočnosti je len jeho poskokom“.

Viaceré komentáre v slovenskej tlači sa venujú nečakanej reakcii Roberta Fica, ktorý v núdzi vytiahol na svetlo vekmi osvedčené teórie o sprisahaní riadenom zo zahraničia, o Sorosovi, ktorý ako finančník, Američan a Žid predstavuje ideálne zosobnenie nepriateľa štátu. Je to ten istý Robert Fico, ktorý iniciatívne navrhol, aby bol 9. september pamätným dňom obeti holokaustu a rasového

(pokračovanie na strane 9)

LEKACH TOV (PARŠAT TAZRIA)

Žena je, porodila-li chlapce, podle Tóry týden po porodu rituálně nečistá jako po menstruaci a po uplynutí třiceti tří dnů očištění krvácení, je povinna přinést jako celooběť roční ovci a jako oběť za hřích holuba nebo hrdličku, aby opět měla podíl na svatosti a mohla se účastnit chrámových bohoslužeb. Porodí-li dceru, je rituálně nečistá dva týdny a také se očišťuje dvakrát tak dlouho než po synovi, ale tak či onak „přivede knězi ke stanu do stanu setkávání roční ovci a holuba nebo hrdličku k celooběti za hřích. On pak holuba nebo hrdličku obětuje před tváří Hospodina a usmíří za ni a ona bude očištěna od příčiny svého krvácení.“ (3M 1–8)

Mekor damejha, pramen nebo příčina jejího krvácení, je však narození nového člověka, je tedy namístě si klást otázku, proč Tóra spojuje narození nového života s hříchem, za nějž musí kněz před tváří Hospodina usmířit. Tóra na to přímou odpověď neposkytuje, jenom to konstatuje, stejně jako v případě rituální nečistoty při menstruaci a následných sedmi dnech očisty anebo po období rituální nečistoty obou pohlaví při kontaktu s mrtvým atd. Právě „tumat hamet“, rituální nečistota mrtvého člověka, je halachicky pokládána za „av hatuma“, doslova za „otce“ každé jiné rituální nečistoty, tedy i té, jejíž příčinou je narození člověka. Protože je život v přírodě zakončen smrtí, zánikem materiální existence, je již souvislost mezi narozením a smrtí „před tváří Hospodina“ zřejmější.

S něčím podobným se setkáváme i v příkazech Tóry o diskvalifikaci obětního zvířete nebo obětujícího kněze, mají-li nějakou fyzickou vadu. Takové zvíře, ačkoli pro profánní účely rituálně nečisté není, nesmí být obětováno a takový kněz je vyřazen z kněžské služby, ale není zbaven práva a povinnosti jist z masa obětí a může konat v chrámu jiné služby, například vyučovat. Fyzická vada je tak chápána jako nedostatek na úplnosti, a protože každý nedostatek v sobě nese připomínku zániku, je z obětního obřadu vyřazen jak vadou postižený kněz, tak obětní zvíře, aniž by na své vadě nesli vinu.

Bez přímé souvislosti s tím, co bylo řečeno, se otázkou, proč Tóra „před tváří Svatého, budiž požehnán“ příkazuje krvavé oběti, ale nepřipouští nic, co připomíná smrtí poznamenaný život, zabývá ve Gvurot hašem 64 při výkladu Žalmu 116,15 také pražský Maharal.

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Kresba: Marc Chagall.

Pro Svatého, budiž požehnán, je totiž smrt spravedlivých tak těžká, že kdyby bylo na něm, žili by věčně. Doslova říká, „že jsou-li spravedliví, je pro ně vhodný život a nikdy by neměli zemřít“. Cituje přitom z midraše *Socher tov* k žalmům, že „smrt spravedlivých by nebyla namístě, kdyby ji sami spravedliví“, jako například Avraham, Jicchak a Jaakov „vlastními ústy nežádali“. Maharal to vysvětluje úctou spravedlivých k Bohem stvořenému přírodnímu řádu, k němuž smrt přirozeně patří.

To je nepochybná pravda, a protože mimo pravdu není spravedlnosti, spravedliví nemohou, než se svou smrtí souhlasit či spíše si ji žádat. K tomu však při výkladu verše, v němž autor žalmu Bohu děkuje, „žes posílil mou duši před smrtí, mé oko před pláčem a mou nohu před pádem“, mluví o třech úrovních lidské existence: formě člověka, jež není vnořena do hmoty (metafyzická duše), formě člověka, jež je do hmoty vnořena (duše existující v těle), a těle jako takovém, hmotě. (Rozum nezmiňu-

je, poněvadž ten je strážcem všech tří.) Materie, potřebná ke zjevnění božské formy v materiálním světě, oddělené ze své podstaty i od přírody, je produktem nicoty, smrti a zla. Protože něco (*ješ*) je stvořeno z ničeho (*ajin*), lpí nicota jako přirozený nedostatek na dokonalosti stvořeného a pro lidská stvoření je pramenem klamu, pokušení a hřichu.

Můžeme dodat, že již název přírody, *tev'a*, vypovídá v hebrejštině o ponoření (*tav'a*, ponořil) božských forem do její hmoty. Proto se právě s budováním Božího příbytku v tomto světě vyskytuje v Tóře zřetelný poukaz na svět dokonalých forem, které Bůh ukázal Mošemu „na hoře“ jako „model svatostánku a jeho zařízení“. A když tam Bůh mluvil o „místě, které je se mnou“, ponořil Mošeho do skalní rozsedliny, a když dal projít svému dobru, ukázal mu jako svůj obraz „záda“. Přitom nelze nepomyslet na Platonovo podobenství o jeskyni, obsažené v *Ústavě* (514a–520a), o jeho světě idejí, které na rozdíl od smyslově vnímaného světa představují nejvyšší a podstatnou úroveň skutečnosti.

Platon popisuje lidstvo jako přikovaně řetězy ke stěně jeskyně, takže vnímá pouze stíny vrhané na prázdnou stěnu ohněm za ním. Pro uvězněné lidi představují tyto stíny jedinou skutečnost, již jsou schopni vnímat. Následně vysvětluje, že se filosof podobá vězni, který se osvobodil a pochopil, že stíny na zdi nejsou skutečné, protože nyní může vnímat pravou povahu skutečnosti. Platon však žil stovky let po darování Tóry na Sinaji a sto let po kodifikaci základních hebrejských spisů v babylonském zajetí. Řecká mytologie a tradice nepopírá, že Řekové přejali svou moudrost od mudrců Předního východu, včetně Pisma, ale v případě podobenství o jeskyni se nebudeme mýlit, že šlo o učence židovské.

Vrátím-li se však k nevyřešené otázce po smyslu rituální nečistoty a hřichu, zakletém v řádu přírody, je třeba si uvědomit, že příkazy Tóry, které směřují k usmíření tohoto hřichu, nemohou mít fakticky za cíl usmířit Boha, poněvadž je to on sám, kdo tvoří jsoucí z nejsoucího, ani obtížít stvoření pocitem viny za hřích, jehož je samo obětí. Jejich smyslem je naopak posilovat a utvzovat lidské vědomí o reálné přítomnosti svaté reality, na níž člověk může mít svůj podíl již za své smrtelné existence, jestliže je vděčný i za ni. Proto je Tóra se svými příkazy *lekach tov*, darem dobra, který je dobré si vzít.

EFRAIM K. SIDON

OD PURIMU DO PESACHU

Od chvíle, kdy se s bolavou hlavou probudíme po purimové oslavě, uběhne jen pár týdnů, necelý měsíc, a nastává Pesach. Hospodyně se pustí do úklidu, obracejí byt vzhůru nohama, aby v něm nezůstala ani stopa po čemkoli kvašeném.

Maharil (rabi Jakob ben Moses Moelin, 1360–1427) tvrdí, že důvod, proč se Pesach slaví tak brzy po Purimu, je ten, abychom tyto dvě velké události osvobození spojili. Nejprve slavíme osvobození z rukou Hamana, zanedlouho poté osvobození z egyptského otroctví.

Na paměť chvatného odchodu z Egypta jíme nekvašený chléb. A nejen to: podle příkazu Tóry nesmíme o Pesachu nic kvašeného ani vlastnit, ani mít u sebe. Hlubší smysl tohoto zákona spočívá v tom, že pýcha a nadutost škodí povaze a protiřečí židovskému způsobu života. Chamec (kvas) právě tyto vlastnosti symbolizuje.

Ať pečeme chamec nebo maca (nekvašené), používáme tytéž suroviny – mouku a vodu. Když nijak nezasáhne, jen čekáme, mouka s vodou vykvasí a z těsta se upeče chleba. Když směs pečlivě sledujeme, aby nevykvasila, je z ní maca. Je to podobenství, které ilustruje, jak nečinnost vede ke kvašení – a posléze k zakysnutí.

Úklid a čištění, které celý měsíc probíhá, vrcholí večer před sederovou nocí 13. nisanu hledáním zbytků kvasů (bdi-kať chamec). Je zvykem poschovávat na různá místa bytu či domu deset kousků chleba. Což je další návaznost na Purim, neboť o měsíc dřív, 13. adaru, deset Hamanových synů napsalo příkaz vybit všechny Židy. Když nazítří, 14. nisanu, tyto poslední zbytky chamecu pálíme, je to symbol, že komplot proti Židům nevyšel.

Symbolický význam hledání a pálení chamecu je zřejmý: symbolizuje, že je nutné odstranit i duševní chamec, hledat, nalézt a zničit zlé sklony v našich srdcích.

V běžném životě se musíme potýkat s tendencí odkládat práci na později, se složitými vztahy a dalšími problémy; někdy bývá nejtěžší bojovat s překážkami, které si klademe sami. Pesach nám dává příležitost si tohle uvědomit, zbavit se svého osobního chamecu a žít dle svých nejlepších možností.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – duben 2018 – nisan/ijar 5778

Staronová synagoga

31. 3.	sobota	ŠABAT 1. DEN PESACH 2M 12,21–51 mf: 4M 28,16–25; hf: Joz 5,2–6,1; 6,27 mincha konec šabatu	18.50 hodin 20.21 hodin 20.45 hodin
1. 4.	neděle	2. DEN PESACH 3M 22,26–23,44 mf: 4M 28,16–25; hf: 2Kr 23,1–9; 21–28 mincha konec svátku	18.50 hodin 20.23 hodin
5. 4.	čtvrtek	předvečer 7. den Pesach	19.21 hodin
6. 4.	pátek	7. DEN PESACH 2M 13,1715,26 mf: 4M 28,19–25; hf: 2S 23,1–9; 22,1–51 mincha večerní bohoslužba	18.50 hodin 19.23 hodin
7. 4.	sobota	ŠABAT 8. DEN PESACH ŠIR HAŠIRIM 5M 14,22–26,17; mf: 4M 28,19–25; hf: Iz 10,32–12,6 MAZKIR mincha konec šabatu a svátků	11.00 hodin 19.00 hodin 20.33 hodin
12. 4.	čtvrtek	JOM HA-ŠOA večerní bohoslužba	19.30 hodin
13. 4.	pátek		
14. 4.	sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ ŠMINI 3M 9,1–11,47 hf: 1S 20,18–42 mincha perek 1 konec šabatu	19.15 hodin 20.45 hodin
15. 4.	neděle	1. den Roš chodeš ijar	
16. 4.	pondělí	2. den Roš chodeš ijar	
18. 4.	středa	JOM HAZIKARON	
19. 4.	čtvrtek	JOM HAACMAUT – Den nezávislosti Izraele	
20. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
21. 4.	sobota	TAZRIA-MECORA 3M 12,1–15,33 hf: 2Kr 7,3–20 mincha perek 2 konec šabatu	19.30 hodin 20.58 hodin
27. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
28. 4.	sobota	ACHAREJ-KEDOŠIM 3M 16,1–20,27 hf: Am 9,7–15 mincha perek 3 konec šabatu	19.40 hodin 21.11 hodin
29. 4.	čtvrtek	PESACH ŠENI	

V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 5. 4. a 6. 4. v 19.20 a 20. 4. v 19.30 hodin.
Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

NÁŠ ČLOVĚK V JERUZALÉMĚ

S historikem Enricem Luccou o Hugo Bergmanovi

Dr. ENRICO LUCCA (nar. 1983 v italském Como) absolvoval studia filosofie, historie a literatury na Univerzitě v Milánu. Studia zakončil magisterskou prací o básníkovi Edmondu Jabésovi. Poté psal doktorskou práci na téma mesianismu a sekularismu v díle Geršoma Scholema, v rámci níž pobýval na Univerzitě v Chicagu a na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Od roku 2012 na téže univerzitě (na zdejšími Franz Rosenzweig Minerva Research Center) dále působil. V letech 2015–2017 vedl časopis *Naharaim*, jenž se zabývá intelektuálními dějinami německy mluvících Židů. V letech 2016–2017 se zabýval postdoktorandským výzkumem na téma historické archivy Hebrejské univerzity: německo-židovské vědění a kulturní přenos (1918–1948). Přednáší na Milánské univerzitě a na Hebrejské univerzitě (italská literatura a němečtí židovští myslitelé) a v současné době píše biografii pražského rodáka, filosofa Huga Bergmana (1883–1975). V Praze pronesl přednášky pro seminář Ústavu soudobých dějin AV ČR a na Karlově univerzitě.

Pane doktore, pracujete na monografii filosofa Hugo Bergmana. Bude to první práce o něm?

Bude, což je záhada, protože Bergman byl v Palestině jako ředitel první Židovské národní knihovny a první rektor Hebrejské univerzity přední intelektuál, zásadně důležitá osobnost. A za to, že jsem ji začal psát já, vděčím šťastné náhodě. Končil jsem doktorát, pracoval na Hebrejské univerzitě a už jsem se měl vracet. Tou dobou již univerzita rozhodla, že chce mít o Bergmanovi knihu, a protože se vědělo, že se zabývám německými židovskými osobnostmi a že mě zajímá filosofie i politika, obrátili se na mě. Já jsem s radostí souhlasil, protože to byla opravdu nabídka, která se neodmítá.

Pramenů máte asi dostatek...

Neuvěřitelné množství. Jednak máme Bergmanovy publikace a články. Pár let před tím, než zemřel, vyšla jeho bibliografie, čítá 2400 článků, většinu z nich jsem dohledal. Jsou to především hebrejsky psané texty, ale také německé, několik v češtině a v angličtině a v dalších jazycích. Jeho mateřským jazykem byla němčina, ale mluvil samozřejmě

skvěle česky, dále anglicky, hebrejsky, francouzsky. Kromě studia článků se zabývám Bergmanovým archivem v Židovské národní knihovně v Jeruzalémě, ve kterém je uložena mj. jeho korespondence, což znamená na pět tisíc dopisů. Jak ty, které psal Bergman, tak ty, které psali lidé jemu. Další archivní materiály představují poznámky, přednášky nebo novinové výstřižky. Je to jedna z největ-

Enrico Lucca. Foto archiv.

ších pozůstalostí, které jsou v knihovně uloženy.

Pohybují se i v dalších archivech, hlavně v archivu Hebrejské univerzity, o kterém badatelé dříve moc nevěděli, oceňují ho až v poslední době. Já pracuji na jeho katalogizaci. I zde jsem našel spoustu materiálů, které se Bergmana týkají: dopisy, protokoly z jednání z dob, kdy byl rektorem. Důležitý je také Ústřední sionistický archiv, který zase obsahuje materiály, které se týkají jeho politické aktivity.

Zmínil jste korespondenci; Bergmanovy dopisy spolu s jeho deníky již v Německu vyšly. Jak byste tuto edici komentoval?

Tahle kniha vyšla brzy po Bergmanově smrti. Není úplně přesná, obsahuje menší i zásadnější omyly, ale i tak je samozřejmě důležitým zdrojem, protože nabízí pohled na celý Bergmanův život. Spousta důležitých dopisů v ní nicméně chybí, takže by nebylo na škodu připra-

vit nové vydání jeho vybrané korespondence. Přemýšlím o tom. Bergman byl tak plodný autor a napsal tolik textů, které dnes lze už jen těžko dohledat, zasloužil by si také, aby vyšla nějaká antologie jeho nejdůležitějších článků.

Mimochodem – jak psát správně jeho příjmení, Bergmann, nebo Bergman?

Obojí je správně, tvar Bergman začal používat, až když odjel do Palestiny.

Po absolvování studií filosofie se stal knihovníkem v pražském Klementinu. Neměl vyšší ambice?

Bergmanova rodina nebyla movitá, takže si musel najít práci rychle. A současně pomýšlel na to, že bude dál studovat a psát odborné věci, takže hledal zaměstnání, které by mu ponechalo dost času i na vlastní práci; v tom se nelišil od svých přátel Franze Kafky nebo Maxe Broda. Knihovna tedy pro něj byla skvělé řešení. Takže když absolvoval Karlovu univerzitu, v prosinci 1905, začal pracovat v Univerzitní knihovně a zůstal tu třináct let.

Co všechno předcházelo tomu, že Hugo Bergman mohl v Jeruzalémě založit Národní knihovnu?

Bergman do Palestiny už s cílem založit Národní knihovnu odjel. Vyvrcholila tím jeho předchozí praxe: knihovnu vytvořil již v sionistickém spolku Bar Kochba, pak pracoval v Klementinu. Po první světové válce odjel do Londýna a začal pracovat pro kulturní oddělení Světové sionistické organizace. Jedním z hlavních cílů tohoto oddělení bylo založit Národní knihovnu v Jeruzalémě a realizovat to měl právě Bergman. Z Londýna se ještě na krátko vrátil do Prahy a pak odešel do Palestiny, do Jeruzaléma přijel v květnu 1920 a od prvního června už pracoval jako ředitel Národní knihovny. Což sice zní vzorně, ale byla to malá a zřejmě chaotická knihovna, kterou založilo sdružení Bnej Brit jako první veřejnou knihovnu v Palestině a poté ji převzala Světová sionistická organizace. Bergman byl mezi zaměstnanci jediným skutečně vyškoleným knihovníkem.

Kde tato první knihovna sídlila?

Tahle první knihovna sídlila na Etiopské ulici, což není daleko od centra. Vznikla díky sbírce sběratele Josefa Chazanoviče a tehdy zahrnovala asi dvacet tisíc knih na židovská témata v nejrůznějších

jazyčích, rusky, německy, polsky, jidiš. Jen zlomek z nich byl katalogizován. Takže prvním úkolem bylo knihy katalogizovat a druhým shánět další. Sionistická organizace měla tehdy spoustu úkolů a rozšiřování knihovny nepatřilo v jejich očích k těm nejdůležitějším. Knihy se tedy získávaly od dárců, od jiných knihoven, a bylo na Bergmanovi, aby kontakty s možnými dárci vytvořil. O tom, jak byl schopný, vypovídá fakt, že když roku 1935 knihovnu opouštěl – a tehdy už to byla Národní a Univerzitní knihovna a sídlila na Mount Scopus – obsahovala 300 000 svazků a téměř všechny byly katalogizované. Bergman se zasloužil také o to, že knihovny vznikly v dalších městech po celé Palestině.

Jak živé zůstaly jeho kontakty s Evropou, s Prahou?

Zůstal samozřejmě v kontaktu s rodinou, s přáteli, s kolegy; v archivu Památníku národního písemnictví se například zachovala Bergmanova korespondence s Arnem Laurinem, šéfredaktorem *Prager Presse*, a s dalšími. Bergman byl z pohledu Prahy „náš člověk v Jeruzalémě“, psal do pražských novin, samozřejmě do sionistického *Selbstwehru*, ale i do dalších, o židovském životě v Palestině. Zajímavé je, že v Palestině začal současně psát hebrejsky o českých zemích a hlavně o Praze. Navíc se do rodného město hodně vracel. Vzpomínal třeba na to, jak roku 1923 viděl v Praze naposledy spolužáka a přítele Franze Kafku. Po přednášce o Palestině mu již smrtelně nemocný Kafka, který se v posledních letech života o sionismus hluboce zajímal, stiskl ruku a řekl: „Tuhle přednášku jsi proslavil jen pro mě.“

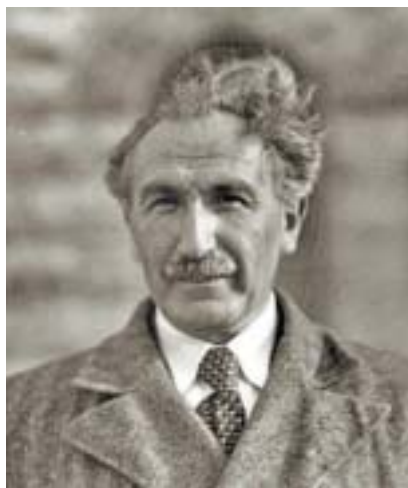
Na konci třicátých let pomáhal lidem, kteří se dostali do Palestiny, byl hlavním kontaktem pro lidi z Československa. Například malíř Jehuda Bacon mi vyprávěl, jak moc pro něj Bergman znamenal.

Snažil se také o navázání vzájemných kontaktů v rámci své práce?

Ano. Naposledy byl v Praze na jaře 1937 v rámci cesty po Evropě a po Americe, při níž měl získat podporu pro Hebrejskou univerzitu. Jeho rektorská funkce měla této fundraisingové cestě, jak bychom ji dnes nazvali, dodat váhu. V Praze jednal mj. s Otto Freundem, ředitelem české Union banky, a s bankéřem Hansem Petschkem, setkal se s představiteli židovských obcí a spolků, ale také s vede-

ním Karlovy univerzity a soukromě s prezidentem Benešem, který se o fungování Hebrejské univerzity zajímal; probírali spolu také činnost židovských škol na Podkarpatské Rusi a možnosti jejich rozšíření. O Hebrejské univerzitě natočil také pořad pro rozhlas. Z Prahy pak odcestoval do Varšavy.

Na rozdíl od Prahy, v níž vládlo přesvědčení, že na Československo a jeho spojence si Němci netroufnou, byla tamní atmosféra už hodně zatížená antisemitskými kampaněmi a násilnostmi, a o to nadšeněji se polští židovští studenti o život v Palestině zajímali. Bergman si dobře uvědomoval nejen to, jak mohou evropské komunity pomáhat Hebrejské univerzitě, ale také to, jak důležitá je tahle škola a to, co představuje pro diasporu, tehdy hlavně pro polské Židy. Urgoval, aby se do Polska posílaly hebrejské knihy, aby se posílala spolupráce s místními židovskými institucemi. Východoevropské židovství, jak ho zažil v Polsku, ho hodně zasáhlo.

Hugo Bergman v roce 1935. Foto archiv.

Roku 1935 se stal prvním rektorem Hebrejské univerzity, která byla založená už o deset let dříve. Jak to, že teprve Bergman byl prvním rektorem?

Z toho je vidět, jak univerzita fungovala. Od založení ji prvních deset let vedl kancléř, Jehuda Magnes, a ten o většině věcí rozhodoval. Vedení školy kontroloval sbor guvernérů (v němž působili mimo jiné Albert Einstein a Martin Buber), ale teprve po letech se usneslo, že univerzita by měla mít skutečnou univerzitní strukturu, s rektorem v čele. Pro tento účel vznikla komise, která určila, že má existovat univerzitní senát, prez-

ident univerzity a volený rektor. Při volbě se přihlíželo k tomu, aby nový rektor nebyl jen Magnesova prodloužená ruka, ale současně aby ctil dosavadní způsob vedení školy, který se měl zmodernizovat, nikoli zcela změnit. Volba padla na Bergmana, který sice byl Magnesovi blízko, ale byl všemi respektovaná osobnost, schopná sjednocovat lidi s různými názory. Práci rektora vykonával do roku 1938.

Jak přijal vznik státu?

Řekněme to takto: nepokládal to za nejlepší volbu, jeho sionismus byl jiného druhu, byl to kulturní sionismus, s hlavním důrazem na Židy v Palestině jako na nositele vzdělanosti. Byl to směr, který sdíleli členové spolku Bar Kochba pod vlivem myšlenek Martina Bubera a Achada Haama. Bergman také už před první světovou válkou, když byl v Palestině poprvé, odhadl, jaké problémy mohou vzniknout mezi Židy a Araby, a varoval před nimi. Ale situaci po roce 1948 přijal a snažil se v jejím rámci pracovat co nejlépe, za svou práci dostal dokonce dvě Izraelské ceny. Jediný posun byl snad v tom, že se čím dále méně zajímal o současnou politiku, a stále více o filosofii.

Co dělal poté, co roku 1955 odešel z univerzity?

Když odešel z univerzity, nepřestal přednášet ani studovat. Během posledního období svého života byl aktivní v mnoha oblastech – napsal čtyřsvazkovou hebrejskou práci *Dějiny moderní filosofie*; překládal do hebrejštiny důležité filosofické texty, včetně Kanta, a byl velmi aktivní v různých náboženských kruzích v Jeruzalémě, zajímal ho hlavně rozvoj progresivního směru. A několikrát cestoval do Evropy, hlavně do Německa: účastnil se tam rozvoje mezináboženského dialogu mezi křesťany a židy a pomohl rozvíjet poválečné kulturní vztahy mezi Němckem a Izraelem.

Zažil Bergman pak ještě rodné město po holocaustu?

Zažil a bylo to smutné. Vrátil se na podzim 1946 a naplno si uvědomil, že jeho svět zmizel. V den příjezdu napsal manželce: „Zítra zajdu na hřbitov, myslím, že to je jediné místo, které mi v tomhle městě ještě zůstalo.“ (Hrob Bergmanových rodičů, Johanny a Sigmunda, se na Novém židovském hřbitově zachoval dodnes.) Uvědomil si i nastávající sověti-

zaci Československa, přijel totiž 6. listopadu a zarazily ho oslavy ruské revoluce. I když po první světové válce tíhnul k socialismu a byl zakládajícím členem Histadrutu, od roku 1946 už v tomto směru žádné iluze neměl. Až do smrti sledoval velmi pozorně dění v Československu, ale už tam nikdy nejel.

Byla i tato poválečná cesta spjatá s pracovními úkoly?

Ano, jeho hlavním úkolem bylo zajistit, aby se knihy, které zůstaly v knihovně teréznického ghetta a byly převezeny do Židovského muzea, dostaly do Jeruzaléma. Zajímal se také o nacisty uloupené knihy uložené na zámku Mimoň. Ale musím znovu zdůraznit, že na Bergmanovi je pozoruhodné to, že ač byl především sionista, pro kterého byl život v Palestině skutečně zásadní, dokázal vnímat i problémy a potřeby Židů v diaspoře, ve střední Evropě a snažil se lidem pomáhat. Navázal tu spoustu kontaktů, například s ředitelkou Židovského muzea Hanou Volavkovou, a zařídil, aby Národní knihovna v Jeruzalémě navázala kontakty s novými československými akademickými institucemi, aby se do Prahy posílala hebraika a judaika z Izraele.

Hlavně se to ale ukázalo, když přijal nabídku prezidenta stockholmské židovské obce, aby přijel a pracoval tam.

Ve Stockholmu?

Ano. On tam opravdu se souhlasem Hebrejské univerzity odjel, žil tam s druhou manželkou (což byla mimochodem první žena Geršoma Scholema) a dvěma malými dcerami. Pracoval tam jako poradce místní židovské komunity, k níž po válce přibýly tisíce uprchlíků hlavně, německých Židů, kteří přežili koncentrační tábory, a nechtěli se vrátit do rodné země. Bergman tam nakonec zůstal téměř rok a půl, v Izraeli mezitím po vyhlášení státu vypukla válka.

Ve Švédsku hodně učil, veřejně přednášel o judaismu, o historii a německé židovské kultuře. Tvrdil, že v tuto chvíli není nejdůležitější, aby ti lidé odjeli do Palestiny, ale aby se vzdělávali. Dokonce na čas zastupoval rabína Markuse Ehrenpreise, který už byl hodně starý.

Bergman doufal, že německá židovská kultura v Evropě ožije, a protože viděl, co se děje v Československu, soustředil se na Švédsko, které pokládal za bezpečný přístav pro uprchlíky i možné zázemí pro silnou německy mluvící židovskou komunitu.

Co je klíčové v Bergmanově pojetí filosofie a náboženství? Lze to nějak jednoduše formulovat?

Věřil tomu, že neexistuje rozpor mezi vírou a rozumem, přičemž rozum pojímal tak, že obsahuje možnost překonání čistě materialistické úrovně a je schopen otevřít se transcendentnu, metafyzickému světu. Důležité je, že Bergmana hodně inspirovala, a to od konce čtyřicátých let, východní, hlavně indická filosofie. Zajímal se o buddhimus a v tom si překvapivě dobře porozuměl s prvním izraelským premiérem Davidem Ben Gurionem, který se k staru dokonce se začal učit sanskrt. Oba měli rádi dílo hinduistického filosofa a mystika Šrí Aurobinda.

Hugo Bergman, 60. léta 20. stol. Foto archiv.

Zůstává Hugo Bergman něčím stále živý, aktuální?

Dokud žil, byl vnímán jako jeden z předních intelektuálů. Po jeho smrti zájem o něj postupně klesal, ale v současné době zase ožívá. Badatelé se věnují činnosti spolku Bar Kochba a spojují jeho ideologii s myšlenkami jeho členů, kteří později působili v Palestině. Týká se to hlavně vztahu k vícenárodnostnímu státu, což bylo něco, co lidé z předválečné republiky a ještě více z rakousko-uherské monarchie dobře znali. Pak se podobně snažili o soužití různých národností v Palestině, a to v rámci spolku Brit Šalom, který vznikl roku 1925 jako hnutí, které usilovalo o židovsko-arabský dialog. Mezi jeho členy patřila řada lidí z Prahy, kromě Hugo Bergmana historik Hans Kohn nebo novinář Robert Weltsch, ve spolku byl i Martin Buber, své sympatie mu vyjádřil Albert Einstein.

Zajímavá je v tomto ohledu práce Dimitrije Šumského z Hebrejské univerzity *Mezi Prahou a Jeruzalémem* (vyšla zatím hebrejsky a německy), v níž používá pojem nikoli pražští němečtí Židé, ale čeští němečtí Židé. Tito česky a německy mluvící Židé, kteří absolvovali většinou německé školy, ještě poznali autentickou židovskou tradici, jak se uchovávala na českém venkově, od svých prarodičů a dalších příbuzných. To byl právě případ Bergmana, který ji – na rozdíl třeba od Franze Kafky – zažil v dětství, když o prázdninách pobýval u strýce Karla Bergmana ve vesnici Chraštice na Příbramsku. Vzpomínal na to, jak chodil se strýčkem a jeho dětmi přes pole do skromné modlitebny ve Zbenicích, jak slavili šábes, jak jim strýc, který vykonával práci šocheta, četl hebrejsky z *Pirkej avot*.

Uvědomoval si, že soužití mezi Židy a Araby nezáleží jen na židovské ochotě?

Samozřejmě že si to dobře uvědomoval. Ale přesto pokládal za svůj úkol působit na ostatní Židy tak, aby se snažili žít s Araby v souladu.

Co myslíte, že by Hugo Bergman říkal současnému Izraeli?

Bergmanův osud byl se zemí izraelskou těsně spjatý. Myslím, že na tom by se nic nezměnilo, ačkoli by asi hodně kritizoval současný politický vývoj. Současně by asi čím dál víc pokládal za důležité neztratit vztah k náboženské tradici. A určitě by ho znepokojil silící nacionalismus v Evropě, což bylo něco, co sám zažil v mládí. Domnívám se, že by se v Izraeli i v Evropě zastával uprchlíků, jejich šance na lepší život.

Z toho všeho co říkáte, je zřejmé, jak – kromě jiných kvalit – musel být pracovitý.

Určitě! A řekl bych, že nemalicherný, schopný kompromisu, domluvy. O jeho povaze vypovídá malá historka, kterou jsem o něm slyšel vyprávět: jak jsem řekl, první knihovna byla spíš chaotická, všude se válely krabice s knhami, které přicházely z celého světa. Ukázalo se, že knihovní personál není příliš ochotný je vybalovat. Když se to dozvěděl Bergman, tedy ředitel knihovny, prý úplně klidně řekl: „Dobrá, tak to udělám já.“

ALICE MARXOVÁ

UDALOSTI NA SLOVENSKU

(dokončení ze strany 3))

násilia na Slovensku, a ten istý, ktorý sa dištancoval od prezidenta vojnového Slovenského štátu Jozefa Tisa, a ten istý, ktorý každoročne kladie vence k pamätníku Slovenského národného povstania. Prečo teda tento obrat? Fico pravdepodobne očakával, že svojim vyhlásením získa poslancov Kotlebovej fašistickej strany. Je ich 14 a mohli by sa stať povestným jazýčkom váh pri parlamentnom rozhodovaní o páde vlády a predčasných parlamentných voľbách. Objavili sa aj iné komentáre hovoriace, že „ťah Sorosom“ nebol adresovaný Kotlebovej strane, ale vlastným koalíčným partnerom a bol upozornením, že „ak ma nepodporíte vy, tak sa obrátim na Kotlebu“. Tento komentár v žiadnom prípade nechce byť ospravedlňovaním premiéra a jeho výrokov, ale pokusom o vysvetlenie jeho cynického konania.

V piatok 9. marca sa na Bratislavskom hrade stretli traja najvyšší ústavní činitelia Slovenskej republiky, prezident Andrej Kiska, predseda parlamentu Andrej Danko a premiér Robert Fico. Prezident navrhol, aby spolu podpísali vyhlásenie, ktoré okrem iných bodov odsudzuje aj rozširovanie konšpiračných teórií a kriminalizovanie občianskych protestov, ktoré stále silnejšie zaznievajú z ulíc slovenských miest. Fico tento návrh odmietol.

PROTESTNÉ ZHROMAŽDENIA

Na ten istý deň (piatok 9. marca) boli občianskymi aktivistami ohlásené protestné zhromaždenia vo všetkých väčších slovenských mestách. Najväčšie zhromaždenie sa konalo na bratislavskom námestí SNP (odhady hovorili o 50 tisíc prítomných). Všetky zhromaždenia boli apolitické v tom zmysle, že k mikrofónu neboli pozvaní žiadni predstavitelia politických strán, len občianski aktivisti, predstavitelia kultúry a známe osobnosti verejného života. V Bratislave ako prvý z rečníkov hovoril novinár Štefan Hríb, ktorý okrem iného ostro odsúdil aj premiérové používanie antisemitskej karty. Námestie naj-

častejšie skandovalo: „Dost' bolo Fica.“ Na nesených transparentoch sa objavili, síce nie celkom salónne, ale úplne zrozumiteľné vyjadrenia typu: „Fico, Sörös si do huby.“

DEMISIE MINISTROV

V pondelok 12. marca predpoludním zvolal minister vnútra Robert Kaliňák tlačovú konferenciu, na ktorej ohlásil svoju (dlho očakávanú) demisiu. Je to už druhý člen vlády (po ministrovi kultúry Marekovi Maďaričovi), ktorý počas súčasnej krízy rezignoval. Avšak politická

kríza gradovala v tom zmysle, že ak o týždeň prv by demisia ministra Kaliňáka a policajného prezidenta Gašpara mohla stačiť na zmier v radoch vládnej koalície, v pondelok 12. marca je to

už málo. Stanovisko koalície strany Most-Híd Bélu Bugára bolo zverejnené ešte v ten istý deň. Most-Híd požaduje vypísanie predčasných parlamentných volieb. Na svojej požiadavke sa chce dohodnúť so svojimi partnermi, dominantnou stranou Smer SD Roberta Fica a Slovenskou národnou stranou (SNS) Andreja Danka. Pokiaľ k dohode nedôjde, Most-Híd vypovie koalíčnú zmluvu.

SNS vyjadrila súhlas s predčasnými voľbami, ale len po predchádzajúcom odstavení súčasnej vlády. To znamená, najprv vyslovenie nedôvery vláde v parlamente, následne odsúhlasenie predčasných volieb. Situácia nie je dostatočne vykryštalizovaná, nie je jasné, kto z koalíčných poslancov bude hlasovať za vyslovenie nedôvery vlastnej vláde a opozícia nemá dostatočný počet poslaneckých hlasov.

DEMISIE VLÁDY

14. marec priniesol ďalšie „salto mortale“, všetko je inak. Vo večerných hodinách oznámili koalíčne strany, že dôjde

k zásadnému vyhláseniu premiéra. Robert Fico oznámil, že je ochotný podať demisiu, ale požaduje, aby prezident garantoval nezmenené rozloženie politických síl v parlamente. To znamená, že nebudú predčasné voľby, nového premiéra navrhne strana Smer SD, súčasný premiér Fico si sadne do parlamentnej lavice (spolu s Kaliňákom a Maďaričom) a súčasná vláda dovládne až do normálneho termínu volieb. Inak povedané, na niektorých stoličkách sa vymenia figúrky, ale rozloženie politických síl sa nemení. Strana Most-Híd v rozpore s predchádzajúcimi vyhláseniami o potrebe predčasných volieb súhlasí s Ficovým návrhom a vyslovuje podporu koalícii.

Opozícia je rozhorčená, hovorí o zrade ľudí demonštrujúcich proti skorumpovanému systému. Komentáre zahraničnej tlače označujú Ficové rozhodnutie za „špatný vtip“ a domáci komentári hovoria, že vláda stratila zmysel pre realitu a nechápe, čo sa deje na uliciach miest. 15. marca podáva premiér Fico demisiu do rúk prezidenta Andreja Kisku. Zostavením novej vlády je poverený Peter Pellegrini, jeden z najbližších spolupracovníkov Roberta Fica.

Ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská (Most-Híd) oznamuje, že sa vracia do parlamentu. Jej meno nebude figurovať medzi členmi budúcej vlády. Odchod z parlamentu oznamuje aj poslanec František Šebej, doterajší predseda zahraničnopolitického výboru.

Východoslovenský podnikateľ talianskeho pôvodu Antonio Vadala je na žiadosť talianskeho súdu zatknutý, kauciu za jeho prepustenie súd odmietol.

Ešte budú nejaký čas pokračovať občianske protesty a protestné zhromaždenia (najbližšie 16. marca), ale rozmazaný obraz slovenskej politiky sa stabilizoval do

svojej dôverne známej, otvorene cynickej a korupčnej podoby.

Tragická smrť dvoch mladých ľudí sa stala spúšťačom najväčšieho politického zemetrasenia v dejinách Slovenska. Vyšetrowanie vraždy Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej bude pokračovať. Nepoznáť však človeka, ktorý by veril, že vyšetrowanie povedie k odhaleniu páchatel'ov a objednávatel'ov tejto úkladnej dvojnásobnej vraždy.

JARO FRANEK

Dvactitisícová demonstrace v Košicích. Foto archiv.

Padesát tisíc demonstrantů v Bratislavě. Foto archiv.

KLÍČE, TRÁMY, KOLEJE

Vídeňské umění ve veřejném prostoru

O tom, že veřejný prostor by měl být pro obyvatele měst příjemný, ale také inspirační, obohacený o umělecká díla a zajímavé objekty, se mluví často. V posledních

Obličej Yvese Netzhammera ve stanici Altes Landgut. Foto Iris Ranzinger/KÖR.

desetiletích se v tomto směru daří i leccoskonat. Z podařených pražských děl zmiňme určité obří metronom na Letné, Jáko-bův žebřík před nádražím Bubny od Aleše Veselého či pomník obětem komunismu od Olbrama Zoubka na Petříně. Z dočasných akcí pak třeba současnou iniciativu pražského Židovského muzea – projekci portrétů obětí šoa na štít Pinkasovy synagogy. Z mimopražských bývá v této souvislosti chválena Litomyšl, dalších českých a moravských měst by se určitě dala vyjmenovat celá řada (jen v *Rch* jsme v únoru psali o pozoruhodném objektu Jana Roitha v Suchdole nad Lužnicí). Inspirací pro systematickou činnost může být i pohled k sousedům: Vídeň má od roku 2004 pro takový účel zvláštní organizaci, která je přímo podporovaná státem a radnicí.

Vídeňský Fond pro umění ve veřejném prostoru, který vznikl roku 2004 díky společnému úsilí dvou oddělení magistrátu (Oddělení pro kulturní záležitosti a urbanistického rozvoje a Oddělení pro bydlení), se časem přetvořil v samostatnou organizaci nazvanou Veřejné umění ve Vídni (Kunst im öffentlichen Raum Wien, KÖR). Tato organizace spolu s radnicí a dalšími partnery (jako spolehlivá a iniciativní strana se ukazují Wiener Linien, Městská doprava Vídeň) má za úkol na podobě veřejného prostoru pracovat tak – jak říká ředitelka KÖR paní Martina Taigová –, „aby se v něm místní cítili dobře a současně, aby v něm na něco nového narazili“. Tím „ně-

čím“ bývají ve Vídni objekty vytvořené umělci z různých zemí, v nichž reagují jednak na konkrétní místo (jeho historii či asociace, které vyvolává), jednak na nejrůznější současné problémy a otázky. V poslední době to jsou například migrace či práva sexuálních menšin, ale i otázky obecnější – vztah umění a architektury, vztah přírody a umění, prostoru a jazyka, přetváření tradičních postupů v moderním umění atd. Některé objekty jsou umístěny trvale, většina ale jen načas (happeningy, které trvají pár dní nebo jen hodin). Naleznete je na nejrůznějších i nečekaných místech, nejen na ulicích a v parcích, ale také v podzemní dráze, na zdech domů a institucí, v průchodech, na střeše, na výtahu či pod zemí.

„Nemají zdobit, spíše ozvláštnit, provokovat, zvýraznit identitu města či identitu jednotlivých čtvrtí,“ dodává M. Taigová.

PIKTOGRAMY V METRU

Jedním z takových děl je například monumentální nástěnný obraz umístěný od roku 2017 do stanice podzemní dráhy Altes Landgut. Vytvořil ho švýcarský architekt, malíř a grafik Yves Netzhammer a sestává z třiašedesáti piktogramů lidských obličejů, navzájem si podobných a přitom rozmanitých typů, rysů a stáří, připomínajících kresby přírodních národů. Jak řekl ke svým portrétům autor, inspiroval se proporcemi a vzory softwarového programu, jenž dokáže rozeznat a identifikovat lidské tváře. Rozpoznávací program přetvořil v „kabinet kuriozit ze schematických obličejů, které se zdají na pomezí mezi zvířetem a člověkem, ženou a mužem, stářím a mládím“. Barevná freska desítek „ksichtů“ s mnoha zábavnými detaily cestující, kteří na eskalátorech

většinou zírají před sebe a své spolucestující příliš nevnímají, určitě rozptýlí. Originální freska je poctou lidské rozmanitosti (místní čtvrť je výrazně multikulturní), ale současně při pohledu na tolik „velkých bratrů“ (i když hravě a vtipně pojatých) může být člověku úzko.

Pro jednotlivá témata vypisuje KÖR mezinárodní soutěže, vítězné návrhy vybírá pětičlenná komise složená z rakouských a zahraničních odborníků. Přihlíží se též k iniciativě samotných městských čtvrtí. Pracovnice KÖR se dále starají o realizaci vítězných projektů, přidělují finance, řeší problémy s místními úřady, vybíhávají povolení. Mimoto připravují publikace, konference a sympozia a vzdělávací programy týkající se veřejného prostoru a komentované prohlídky instalovaných děl. V letech 2004–2017 tak vzniklo každoročně na dvacet projektů, z toho celkem osmapadesát zůstalo natrvalo.

SCHÁZÍ TU VEZA

Nezanedbatelné místo mezi mnoha rozmanitými objekty zaujímají ty, které připomínají léta nacismu. S Vídni máme v tomto ohledu spjatý především působivý památník holokaustu Rachel Whitereadové, který stojí od roku 2000 na Judenplatzu, nebo poněkud těžkopádnou plastiku Alfreda Hrdlicky na Albertinaplatzu (1988).

Od svého vzniku připravil KÖR několik dalších památníků a krátkodobých objektů na toto téma. Na jaře 2013 zářil na boční stěně domu Tempelgasse 12 nápis „VEZA“ přeškrtnutý dvěma žlutými horizon-

Obrazovky na Albertina Platz. © Filmstill: Ruth Beckermann, 2016.

tálními čarami. Světelný obraz vytvořily rakouské umělkyně Natalie Deewanová a Gertrude Moser-Wagnerová a připomněly tím, že nedaleko odtud, poblíž velké leopoldstadtské synagogy, žila před válkou básnířka a manželka Eliase Canettiho Veza Canetti (1897–1963), která o místní čtvrti napsala i román *Žlutá ulice*. Dvojitě pře-

škrtnuté písmeno V značí v korektorské praxi symbol, že něco chybí: zde tedy schází celé jméno, celý člověk.

Roku 2015 se konal projekt *Chybějící obraz* Ruth Beckermannové, která Hrdlickův pomník obětem šoa doplnila dvěma obrazovkami, na nichž autorka promítala krátký film natočený ve vídeňských ulicích po anšlusu roku 1938. Zachycuje detaily rozesmá-

ASPANGBAHNHOF

Nedávno, na podzim 2017, byly zpřístupněny další dva památníky: připomínka obětí šoa ve stanici metra Schottenring a memoriál prvních deportací vídeňských Židů v parku Leona Zelmana.

Při výstupu ze stanice Schottenring směr Herminengasse se prochází k výtahu chodbou, jejíž bílé stěny protíná chaotická pavuči-

Hlavní deportace začaly v únoru 1941 a trvaly do října 1942. Celkem bylo z tohoto nádraží deportováno 47 037 mužů, žen a dětí (tedy většina z 66 tisíc rakouských obětí šoa). Na místo je svázeli na korbách nákladních vozů ze čtyř shromaždišť v Leopoldstadtu. Přežilo 1073 osob. Po válce nádraží chátralo, až bylo roku 1977 zbořeno.

Na otázku, zda už v sedmdesátých letech nepadl nápad na jeho zachování jako památníku, Martina Taigová jen krčí rameny: „Tehdy se na to ještě nemyslelo...“ Počátkem nového tisíciletí se o tom, že by si místo zasloužilo pietní úpravu, začali bavit jak místní lidé, tak představitelé židovské obce a radnice. Na základě této debaty vznikla historická studie, která přesně zmapovala kolik lidí, kdy a kam odsud bylo z nádraží odvezeno, a poté i práce na památníku. Minimalisticky čistý, svou strohostí působivý památník navrhli Brigitte Prinzgauová a Wolfgang Podgorschek z Vídně. Tvoří ho náznak nástupiště a dva 30 metrů dlouhé betonové bloky (koleje) vedoucí do útrobu betonové pece, do temnoty.

Svůj památník mají od roku 2014 také oběti nacistické vojenské jurisdikce – dezertéři, kteří zběhli z wehrmachtu. Odhaduje se, že z německé armády uteklo na 20 tisíc Rakušanů, 1500 z nich bylo chyceno a popraveno. Ti, kdo přežili a vrátili se domů, byli považováni za zrádce, a to až do roku 2009, kdy rakouský parlament přijal zákon o jejich rehabilitaci. Památník německého umělce Olafa Nicolae umístěný v centru města na Ballhausplatz je z betonu a představuje písmeno X jako symbol

jedince, který sice nemá jméno, ale v oněch tragických letech se dokázal vzeprít příkazu, s nímž nesouhlasil.

V současné době spolupracuje tým KÖR na projektu k 80. výročí křišťálové noci. O jeho konkrétní podobě paní Taigová zatím nechce hovořit, zmínila jen součin-

nost s vídeňským Židovským muzeem. Více informací o činnosti organizace včetně prezentace všech stálých objektů naleznete na stránkách www.koer.or.at.

ALICE MARXOVÁ

(Text vznikl s organizační pomocí Eurocomm-PR, zahraniční kanceláře města Vídně v Praze.)

Deportace z nádraží Aspang připomíná náznak koleji vedoucích do temnoty. Foto Monika Ježková, 2018.

tých obličejů v davu žen a mužů, kteří přihlíželi ponižování Židů; instalace vzbudila živou (až bouřlivou) veřejnou diskusi.

Na rohu ulic Turnergasse a Dingelstedtgasse v 15. obvodu stával Turnertempel, který jako ostatní vídeňské synagogy nacisté zničili za křišťálové noci. Pozemek po synagoze zůstal prázdný a roku 2011 tu několik rakouských umělců stavbu, či spíše její zánik, „oživilo“: na zem položili tmavé betonové „trámy“ připomínající ohořelý krov zřícené budovy. Částečně jsou zapuštěné v půdě, částečně zasahují až do chodníku. Kromě trámů připomínají minulost i mozaikové ostrůvky „archeologických vykopávek“, zobrazující biblické motivy granátových jablek, oliv a fíků.

Další památník je nedaleko někdejšího bytu a ordinace Sigmunda Freuda: za rohem od Berggasse se nachází Servitengasse, kde na základě iniciativy místních občanů, KÖR a Uměleckoprůmyslové univerzity ve Vídni vznikla roku 2008 připomínka předválečných židovských obyvatel této ulice. Z řady studentských návrhů vybrala komise citlivé a výmluvné dílo Julie Schulzové. Tvoří ho čtvercová prohlubeň v chodníku, v níž je pod sklem 462 starých klíčů, které věnovali současní obyvatelé této ulice. Ke každému klíči je připevněna jmenovka jednoho z někdejších židovských rezidentů.

na černých čar. Tak se obraz jeví na první pohled. Při bližším a soustředěnějším pohledu však zjistíme, že čáry spojují jednotlivé body (domy na Herminengasse) s názvy koncentračních táborů, kam byli místní obyvatelé deportováni. Jedná se o první připomínku šoa ve veřejné dopravě – otázka je, jako pozornost jí většinou chvátající cestující věnují.

Až do sedmdesátých let minulého století stávalo v prostoru dnešního parku Leona Zelmana nádraží Aspang, vybudované ještě za rakouského mocnářství jako zastávka pro dráhu spojující Vídeň s jižně položenými městy Pitten a Aspang. Na snímku z roku 1885 vidíme poklidný, venkovsky působící Aspangbahnhof, za nímž už končilo město. Právě fakt, že nádraží zůstalo relativně málo vytižené (ačkoli není daleko od centra), vedl o šedesát let později k jeho „plnému využití“, tak jako bylo „využito“ nádraží Bubny v Holešovicích. Nacisté rozhodli, že odtud budou vypravovány židovské transporty do Terezína nebo přímo do ghetta a vyhlazovacích táborů na východě. První dva vyjely v říjnu 1939 a odvezly 1584 mužů do Niska.

Památník z klíčů. Foto Johannes Stern, 2008.

Adam Czierniaków

DENÍK VARŠAVSKÉHO GHETTA

1. IV. 42 – (Sederový večer) Ráno obec. Zítřka Velikonoce. Zprávy z Lublinu. 90 procent Židů má během několika dní opustit Lublin. 16 členů rady včetně předsedy Beckera je pryč ve vězení. Příslušníci rodin ostatních členů rady kromě žen a dětí musí rovněž opustit město. Volal komisař, že v 11.30 přijede transport s 1000–2000 Židů z Berlína, které musíme přijmout. Do půlnoci jsem nevěděl, v kolik a na které nádraží přijedou. O půlnoci nám A[uerswald] oznámil, že přijedou za půl hodiny. Má jich být tisíc. Pro místo jejich přechodného pobytu jsem určil nemocnici Leszno 109 mimo ghetto. Za svítání dorazilo 1000 vysídlenců z Hannoveru, Gelsenkirchenu etc. Umístili jsme je v nemocnici Leszno 109. V 10 dopoledne jsem byl svědkem rozdávání přidělů potravin.

Vysídlení si vzali s sebou jen malé balíčky. Starším 68 let bylo povoleno zůstat v Německu. Převážně staří lidé, mnoho žen a malé děti.

2. IV. 42 – Ráno obec. Potom u Auerswalda. Byli u něho švýcarští důstojníci. Informoval jsem o ghettu. Byl jsem u vysídlenců v nemocnici Leszno 109.

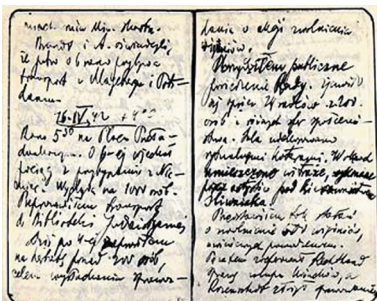
3. IV. 43 – 0 °C. Dnes mají Němci Karfreitag (Velký pátek). V úřadech se nepracuje. Od rána jsem byl v obci (nepracuje se – 2. den velikonočních svátků). Nepověsí nám opět na krk další davy přesídlenců?

4. IV. 42 – Ráno s Szeryńským u Brandta. Dnes v 19 hod. má přijet 642 vysídlenců z Německa. Zařídil jsem potřebné. Nemám místo a v pokladně ani groš.

5. IV. 42 – V 5 ráno na Umschlagplatzu. V 8 přijelo 1025 vysídlenců z Berlína. Karant[éna] celkem 2019. Odstranili jsme zátarasy a dovedli je do karantény na Leszně 109. Vepředu pořádková služba. Po stranách němečtí policisté. Vzadu několik vozů s věcmi a několik vozů s nemocnými. Jeden má nohu v sádře (odvezli ho do nemocnice). Převážně starší lidé, zčásti inteligence, mnoho žen.

6. IV. 42 – Ráno obec. Ve 12 s Gepnerem a Sztolcmanem u Auerswalda. Zmínil se o hospodářské situaci ve čtvrti. Navrhl jsem, aby byla v árijské čtvrti zřízena agentura, která by zprostředkovala kontakt mezi židovskými výrobci a polskými odběrateli. A[uerswald] doporučil pro tyto účely trhovecké boudu v Nalewkach.

7. IV. 42 – +5 °C. Ráno obec. Běžné záležitosti. Do Varšavy pryč přijel na několik dní známý dareba Rosner. Je obmanem (starostou) v Równem.

Dvě stránky z Deníku A. Czierniakówa.

8. IV. 42 – Ráno obec. Židovské velikonoční svátky. Další žádost o propuštění vězňů Auerswaldovi. Slíbil, že to „unverbindlich“ [nezávazně] zařídí dnes. Kromě toho měl řadu připomínek ohledně sutí v ulicích. Odpověděl jsem, že projekt „Arbeitsdienst“ leží u něho a ten že by se mohl stát zdrojem příjmů. Na to A[uerswald], že o peníze vůbec nejde, a dodal, že jsme rovněž zklamali, co se týče vybírání daní pro finanční úřad. Odušil jsem, že je těžké vybírat peníze od lidí, jimž bylo všechno sebráno. Takže jsme se jako obvykle na ničem nedomluvili. Byl jsem na Leszně v karanténě pro běžence z Berlína, Hannoveru, Frankfurtu, Gelsenkirchenu etc. Dětem jsem rozdával bonbony. Promluvil jsem k mládeži. Vyslechli mě s porozuměním. Dopoledne přijelo několik esesáků, kteří požadovali od berlínských a frankfurtských Židů, aby jim vydali zlaté předměty. Moc toho nebylo.

9. IV. 42 – +10 °C. Ráno obec. Auerswald nařídil, aby asi 160 mladých německých Židů, kteří jsou v karanténě, odjelo do Treblinky. Na výpadovce bylo zadrženo pašerácké nákladní auto, které už delší dobu zajíždělo do ghetta pod firmou plynárny. Auerswald poslal seznam asi 260 vězňů, kteří mají být propuštěni.

10. IV. 42 – +5 °C. Ráno obec. V 11 hod. jsem po příslušném projevu propustil 260 vězňů.

V 10 dopol. odjeli do Treblinky němečtí Židé ve věku 17–35 let, kteří byli umístěni v karanténě na Leszně 109.

Auerswald naléhá, abychom v ghettu vyklidili několik domů a poskytli je německým Židům.

11. IV. 42 – Ráno s Szeryńským u Brandta. Potom u Auerswalda ve věci orchestru. Včera jsem od komisaře dostal dopis, že se činnost orchestru pozastavuje na 2 měsíce, a to proto, že hráli díla árijských skladatelů. Na moji námítku se mi dostalo poučení, že úřad kultury a propagandy vydal seznam židovských skladeb. Dnes ovšem koncert proběhne podle starých zvyklostí. Německé orgány se dozvěděly o programech koncertů z *Gazety Żydowské*. V pondělí se o tom zmíním Auerswaldovi.

Dnes do židovského vězení přijedou 3 kněží (zpověď vězňů).

12. IV. 42 – Dopoledne obec. Běžné záležitosti.

13. IV. 42 – Dopoledne obec. Běžné záležitosti.

14. IV. 42 – Dopoledne obec. Potom u Auerswalda. Žádal jsem, aby ze čtvrti nebyly vyčleněny domy č. 29 a 41 v Bonifraterské ul., které je naopak třeba poskytnout německým Židům. Obchody a dílny zde musí zůstat. Komisař mi doporučil projednat tuto záležitost s Kulským, který chce získat dům na Przebiegu, v němž přebývají žebráci (?), a umístit tam rovněž německé Židy.

Jednal jsem s Kulským a jeho zástupcem Podwińským. Pokud jde o Przebieg, nedělají si velké naděje, domnívají se však, že je jistá šance získat státní budovy Staszicovy nadace. To by nám pak přenechali palác Mostowských.

Zítřka v noci pryč přijede 1000 Židů z Německa.

15. IV. 42 – Ráno s Szeryńským u Brandta. Potom u komisaře. Požádal jsem ho, zda by se nepokusil získat pro město Staszicův palác, protože pak bychom my dostali palác Mostowských.

Nějaký německý policajt pryč se porval s junákem. Junák už nežije, policajt je pryč zraněn. Vše se údajně odehrálo ve sklepení ruin ministerstva financí.

Brand a A[uerswald] mi oznámili, že zítřka v 6 ráno přijede transport z Magdeburku a Postupimi.

16. IV. 42 – +4 °C. Ráno v 5.30 na překladišti. V 6 přijel vlak s vystěhovalci z Německa. Vypadá to na 1000 lidí. Odvedl jsem je

do Judaistické knihovny. Dnes jsem na 4. hodinu odpoledne pozval na čaj více než 200 lidí, aby vyslechli zprávu o akci týkající se propuštění vězňů.

Svolal jsem veřejné zasedání rady. Kromě 24 členů rady se dostavilo 200 lidí z různých společenských vrstev. Sál byl vyzdoben rituálními závěsy. V oknech byly instalovány vitráže, které vytvořila skupina umělců vedená Śliwniakem. Vylíčil jsem průběh našich snah o propuštění 500 vězňů včetně úspěšného ukončení celé akce. Poté referoval Rechthand o nákupu kožichů a Rozenstadt přednesl zprávu o stavu financí. Promluvil Gepner, prof. Balaban a Frydman. Osobně mi poděkoval rabín Kanal.

17. IV. 42 – +6 °C. Ráno obec. Brandt k sobě na 12. pozval Czaplínského a Lejkina z pořádkové služby. Nařídil jim, aby byl večer připraven oddíl pořádkové služby v počtu 10–20 mužů, kteří by provedli prohlídku našich bytů.

Odpoledne vznikla ve čtvrti panika. Zavíraly se obchody. Lidé se shromažďovali venku před domy. Abych obyvatelstvo uklidnil, vyšel jsem ven a procházel se po ulicích.

Oddíl pořádkové služby se měl dostavit ve 21.30 před Pawiak.

Ted' je 22.30, čekám na hlášení z velitelství o výsledku. Hlášení až v 7 ráno. Dnes v noci bylo zastřeleno 51 lidí.

18. IV. 40 [42] – +7 °C. Od rána porada u Hageny ve věci odvozu odpadků. Jistý Dr. Biskup zastupující Fleminga tvrdí, že židovská firma zabývající se odvozem odpadků požaduje o 30 procent více, než je běžné v árijské části města. Načež jsem se ho zeptal, proč ještě nezaplatili těch 70 procent. Po dlouhých dohadech mi dal Hagen zapravdu a napsal Flemingovi, aby nám vyplatil 270 000 zł. a aby i árijské majitelé domů zaplatili to, co dluží.

Byl jsem u Auerswalda ve věci běženců z Německa. Žádal jsem o dům ke zřízení synagogy pro nový transport, který se očekává 20. t. m. (+– 1000 osob). Dal mi seznam 78 lidí z posledního transportu, kteří by měli být odesláni do Treblinky. A k tomu dopisy 2 dělníků, kteří tam už jsou. Jeden prosí o desky do akordeonu (?), druhý o nářadí. Zmínil jsem se o nočních událostech. Ví o tom. Domnívá se, že to bylo nezbytné řešení. Dodal jsem, že se o tom budu informovat na gestapu. Chtěl, abych mu sdělil, co jsem se dozvěděl.

19. IV. 42 – Dopoledne obec. Dostavil se Gepner, Sztolcman, Graf a Kobryner. Pokud jde o poslední události, tvrdí, že ilegální tiskoviny mohou způsobit židovskému obyvatelstvu značné problémy. Vrátil se Dr. Wielikowski. Z Krakova přišel dopis adresovaný guvernérům, že v případě vysídlení přijdou poslední na řadu členové JHK.

20. IV. 42 – +10 °C. Ráno obec. Pak jsem odjel na gestapo zjistit podrobnosti z noci z 18. na 19. Nezasíhl jsem nikoho. Vydal jsem se za Auerswaldem, který mi sdělil, že ona noc neměla nic společného s vraždou příslušníka Sonderdienstu, který byl patrně zabit kulkou „polského“ pašeráka. Kdyby to udělal Žid, dodal A[uerswald], byly by následky horší. 1000 Židů by to zaplatilo životem.

Včera jsem nařídil razii pořádkové služby v obchodech, kde bylo ve výlohách vystaveno luxusní zboží. Byly zkonfiskovány sardinky, čokoláda, slanina, cukroví etc. Cukroví bylo na ulici rozdáno chudým dětem. Zbytek se rozdělil mezi útulky. Pastor, který přijel s utečenci z Německa, žádá o povolení bohoslužby pro 40 evangelíků. Slyšel jsem, že jeho kolega, který žádal o pomoc na venkově, zašel nejdříve za farářem a pak na židovskou obec. Když se ho ptali, co ho vede právě k nim, odpověděl, že se v těchto těžkých dobách nedá spoléhat jen na jednoho Boha.

Czerniaków ve své pracovně, sledovaný důstojníkem SS. Foto archiv.

21. IV. 42 – Ráno u Brandta. Prohlásil, že důvod k nočním represím zavdaly ilegální tiskoviny, které v ghettu vycházejí.

22. IV. 42 – Ráno s Szeryńským u Brandta. B[randt] tvrdí, že v ghettu byla odhalena organizace, která je, podle B[randtova] názoru, řízena Židy z ciziny.

Pokud jde o Fuerstenberga, prohlásil, že má zůstat nadále v pořádkové službě. Do židovského vězení bylo přivedeno 10 Cikánů a Cikánek v čele s „králem“

Kwiekiem. Cikáni nechtějí v židovském vězení jíst.

Byl jsem u Auerswalda. Upozornil mě, že úředníci rady stojí při rozmluvě příliš blízko jeho osoby, což – podle jeho mínění – budí u ostatních špatný dojem. Polévka, která se dováží na Pawiak, je odvážena auty ven a vylita.

Včera na Leszně kdosi vystřelil z auta na náhodného chodce a usmrtil ho.

23. IV. 42 – Ráno obec. Zemřel nějaký Śliwniak, 19letý [?] chlapec, a dále 2 ženy, patrně z vyšší společenské vrstvy.

Do židovského vězení opět přivedli Cikány. Zítra přivedou větší skupinu. Na zítřek je hlášen transport německých Židů. (...)

27. IV. 42 – Ráno obec. Dnes přijel transport z Čech s 1000 lidmi. V 6 ráno je začali vyhánět z vagonů. Shromáždili jsme je v synagoze. Promluvil jsem k nim.

* * *

Z historického i literárního hlediska představuje Czerniakówův Deník, ze kterého přinášíme krátkou ukázkou, dokument prvořadého významu. Kromě informací nezměrné historické ceny je rovněž svědectvím o autorově vnitřním životě, o jeho postojích, myšlenkách a pocitech. Vážnost a tragika chvílemi hraničí s groteskností, ironií a vtípem, který často překvapí vzhledem k hrůznosti faktů, jichž se týká. Deník, psaný formou lakonických, místy nesouvislých a útržkovitých poznámek, tvoří jako celek dílo nebývalé dramatické sdělnosti. Poznámky, které autor zapisuje pravidelně den po dni od 6. září 1939 až do své sebevraždy 23. července 1942, jsou nejen autentickým pramenem historie jedné z největších hrůz druhé světové války – varšavského ghetta –, ale i obrazem tragického osudu člověka, který stál v čele varšavské židovské komunity a osaměle aktivně čelil krutostem doby. Jsou to zápisky člověka vysoké inteligence, nepochybně slechetnosti a velké síly ducha, který, jak to sám vyjádřil, splnil své poslání. jč

Deník Adama Czerniakówa s rozsáhlým poznámkovým aparátem prof. Mariana Fukse a předmluvou M. Urynowicze vyjde v překladu Jiřího Červenky v nakladatelství Sefer v prvním pololetí letošního roku.

O MATKÁCH A DCERÁCH

aneb Kabaret na vážné téma v ABC

Pražské divadlo ABC čerstvě uvádí tragikomedií izraelské dramatičky, scenáristky, herečky a pedagožky Hadar Galron nazvanou *I ♣ Mamma*. Autorku české publikum zná, neboť už vřele přijalo její drama *Mikve*, které nastudovaly hned dva soubory – Národní divadlo (viz *Rch* 1/2009) a Městské divadlo v Mladé Boleslavi, a kromě nich také amatérský spolek v Kroměříži. H. Galron (nar. 1970) se po studiích divadelnictví uvedla jako komička a pak velmi úspěšnou satirickou komedií z ortodoxního prostředí pro jednu herečku *Pulsa*. Je spoluautorkou scénáře k filmům *Tajemství* (s režisérem Avim Nešerem) a *Bruria* (v němž ztvárnila hlavní roli). *Mikve*, její první celovečerní hra, vzbudila v Izraeli velmi protichůdné reakce. Osmkrát však byla nominována na cenu Izraelské Divadelní akademie a roku 2005 získala ocenění Hra roku. H. Galron je autorkou několika dalších her (*Fakulta*, *Papřsek světla*, *Musrara*).

Nově zinscenovaná *I ♣ Mamma* se dramatu *Mikve* v mnohém podobá, ale její téma je ještě vděčnější, podání pak o něco volnější. První verze vznikla jako ročníková práce studentů školy divadelních umění Bejt Cvi. Inscenace byla poté přenesena do profesionálního divadla v Tel Avivu, pro pražskou inscenaci, již režíruje Petr Svojtka, Hadar Galron hru ještě upravila a soubor si ji očividně užívá – hraje energicky, včetně hudebních čísel.

PĚT DCER

Zatímco *Mikve* se soustředovala na problémy žen především v ortodoxní židovské komunitě, hrdinky *I ♣ Mamma* do rituální lázně (s výjimkou jedné ženy) nechodí. Ale ani samostatnost a emancipovanost jim život nijak neulehčily... Mají svá povolání a zájmy, ale současně jsou matkami, manželkami a dcerami a ze všech sil se každá po svém snaží obstát.

Není asi třeba říkat, že se jim to tak zcela nedaří, a právě o tom hra je. Jako v *Mikve* představuje Hadar Galron různé typy žen a pitvá jejich soukromé bolesti. Sledujeme babičku Simchu, jejích pět dcer a vnučky. Nejstarší dcera Esti přijala s manželem ortodoxní cestu, ale péče o potomky jí přerůstá přes hlavu a ještě ke všemu se jí začíná odcizovat její dosavadní opora – nejstarší dcera Abigail. Noe, která s nasazením veškeré energie zvládá

péči o tři děti, se zase odcizuje manžel, jenž vyžaduje ohledy, jako by byl spíše čtvrtým dítětem než partnerem a pomocníkem. Lea je sice úspěšná oční lékařka, ale rozchod s přítelem ji poznamenal natolik, že když ve svých 38 letech zatouží po dítěti, raději než aby hledala partnera, volí „jistotu“ umělého oplodnění. Ambiciózní právničku Tali zaměstnávají případy tak,

Ženy tu mají převahu. Foto z inscenace: archiv Městských divadel pražských.

že zanedbává rodinu, a nejmladší dcera Riki se vypořádává s poporodní depresí. Plejádu ženských postav doplňuje snacha, sebestředná (a dle všeho ne příliš talentovaná) herečka Ella. V pozadí – ale současně z nejvyššího stupně jeviště – vše sleduje a komentuje vševědoucí babička Simcha, která svým dcerám sice dokáže pomoci, ale současně je svými otázkami na tělo a citovým vydíráním umí pořádně potrápit.

HLEDÁNÍ ROVNOVÁHY

Děni tohoto ženského klanu komentuje právě Abigail, čerstvě dospělá Estina dcera, která sice vyrostla v ortodoxním prostředí, ale svou otevřenou povahou a svými zájmy (fotografováním) hranice rodinného zázemí překračuje. Odmítá se provdat za vybraného „slušného chlapce z ješivy“, má svého přítele a svou představu o budoucnosti, takže mezi ní a matkou dochází nevyhnutelně ke střetu. Možná, že pro Abigail čerpala autorka z vlastní zkušenosti, kdy se jako dívka z tradiční rodiny rozhodla (a nakonec si díky souhře šťastných okolností i prosadila) studium na divadelní fakultě. V roce 2009 pro rozhovor v *Rch* odpověděla na otázku „Pokládáte se za feministku?“ takto: „Nenazývám se feministkou, protože bych si uzavřela širší

pohled na svět. Ráda bych byla někým, kdo hledá rovnováhu – mezi ženami a muži, mezi sekulární a zbožnou společností.“ A na otázku, co se jí nelíbí v postavení žen v ortodoxní komunitě, řekla: „Ženy, které žily podle židovského zákona, vedly po dlouhá léta velmi funkční způsob existence, ale nebyly to ženy s vlastním světlem – prostě jen musely dělat to a to a to.“ Podobnou hledačkou rovnováhy i vlastního světla je Abigail.

Muži se na jevišti vyskytují poskrovnu, a pokud ano, tak až na jedinou výjimku jako nevýrazné bytosti, které své manželky příliš nechápu. Alespoň tak to většina protagonistek, především Noa, cítí. V průběhu hry se dozvídáme, že i jejich matka Simcha to s partnery neměla jednoduché, a právě proto zůstala nakonec sama. Ženské postavy má Hadar Galron mnohem propracovanější než mužské, ale i tak představují jak

ženské, tak mužské charaktery spíše typy reprezentující různé životní situace a problémy (což ještě zdůrazňují kulisy, ilustrující vždy konkrétní potíže).

Autorce nelze upřít, že umí napsat živé, vtipné a vypointované dialogy (které výborně přeložila Ester Žantovská), při nichž se diváci – nebo pravděpodobněji divačky – určitě od srdce zasmějí. Dokáže ve zkratce zprostředkovat v podstatě velmi drásavé vztahy a situace, a to s humorem, čímž se podobá jiné izraelské autorce a herečce Anat Gov, jejíž hru o umírání (nazvanou příznačně *Happy End*) hrálo několik let úspěšně divadlo Rokoko. Spíše

Abigail a v pozadí babička Simcha.

než ucelenou hru však *I ♣ Mamma* připomíná sled více či méně zábavných scén, kabaret. Ale koneckonců, proč ne?

ALICE MARXOVÁ

NOVĚ OBJEVENÉ OBRAZY

Galerie Ztichlá klika představuje oleje Friedricha Feigla

Po březnové výstavě Feiglovy grafiky, o níž jsme informovali v minulém čísle (*Rch* 3/2018) se Galerie Ztichlá klika rozhodla uspořádat v dubnu výstavu, na níž představí Feiglovy olejomalby, které získala v posledních letech a jež tvoří hlavní těžiště umělcovy tvorby. Feiglovy oleje u nás nejsou příliš známé, dosud byly vystaveny jen některé na dvou výstavách v Židovském muzeu v Praze v letech 2007 a 2008 a na nedávné výstavě *Okno vidí svět* v Galerii výtvarného umění v Chebu. Pravděpodobně v důsledku této výstavy se v poslední době začala na mnoha aukcích v Čechách stále častěji objevovat dosud neznámá díla tohoto umělce. Přicházejí k nám jak z dosud existujících předválečných galerií v Německu, tak zejména od soukromých sběratelů v Anglii, kde Feigl strávil poslední období svého života, nicméně i tam upadl v zapomnění. V Čechách vzbuzují díla donedávna málo známého malíře stále větší pozornost. Je to pochopitelné, protože s pražským prostředím je Friedrich Feigl jako spolužák a přítel většiny umělců skupiny *Osmá* a doyen zakládající generace české moderny spojen mnoha osobními a uměleckými pouty.

Po březnové výstavě Feiglovy grafiky, o níž jsme informovali v minulém čísle (*Rch* 3/2018) se Galerie Ztichlá klika rozhodla uspořádat v dubnu výstavu, na níž představí Feiglovy olejomalby, které získala v posledních letech a jež tvoří hlavní těžiště umělcovy tvorby. Feiglovy oleje u nás nejsou příliš známé, dosud byly vystaveny jen některé na dvou výstavách v Židovském muzeu v Praze v letech 2007 a 2008 a na nedávné výstavě *Okno vidí svět* v Galerii výtvarného umění v Chebu. Pravděpodobně v důsledku této výstavy se v poslední době začala na mnoha aukcích v Čechách stále častěji objevovat dosud neznámá díla tohoto umělce. Přicházejí k nám jak z dosud existujících předválečných galerií v Německu, tak zejména od soukromých sběratelů v Anglii, kde Feigl strávil poslední období svého života, nicméně i tam upadl v zapomnění. V Čechách vzbuzují díla donedávna málo známého malíře stále větší pozornost. Je to pochopitelné, protože s pražským prostředím je Friedrich Feigl jako spolužák a přítel většiny umělců skupiny *Osmá* a doyen zakládající generace české moderny spojen mnoha osobními a uměleckými pouty.

Portrét Feiglovy ženy Margarete, 1919.

v šedohnědém až staromistrovském ladění, s nímž se mohl Feigl setkat za svých tehdejších návštěv v Holandsku. Tento obraz stejně jako některé další pochází ze staré berlínské galerie, která některé Feiglovy obrazy a grafiky získala ještě v předválečném období a snad přímo od samotného umělce. Z fondu této galerie pocházejí i některé další rané olejomalby jako *Park ve městě*, *Město s kostelem* nebo *Továrna s komíny*, všechny provedené poměrně pastózní malbou v tlumených zelených, béžových a hnědých tónech. Definitivní určení však musí potvrdit ještě restaurátorská analýza.

některé Feiglovy obrazy a grafiky získala ještě v předválečném období a snad přímo od samotného umělce. Z fondu této galerie pocházejí i některé další rané olejomalby jako *Park ve městě*, *Město s kostelem* nebo *Továrna s komíny*, všechny provedené poměrně pastózní malbou v tlumených zelených, béžových a hnědých tónech. Definitivní určení však musí potvrdit ještě restaurátorská analýza.

MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ

Snad nejvýraznější je však skupina Feiglových obrazů z meziválečného období, zejména z počátku dvacátých let, které se projevují podobně jako jeho grafika energickými tahy štětce, častějšími figurálními motivy a potměnou barevností. Mezi nimi upoutá zejména neobyčejně působivá *Krajina s cestou a stromy*, malovaná širokými a dynamickými tahy štětce ve světlejších zemitých tónech. Do počátku dvacátých let lze nejspíše zařadit také neobvyklou figurální kompozici *Dvojice v interiéru*, snad na motiv z Dostojevského románu *Zločin a trest*, který začal Feigl ilustrovat již před válkou.

Další obrazy jsou již naštěstí datované. K nejzdařilejším patří portrét obchodníka a sběratele Walthera Silbersteina s věnováním z 18. července 1926. Portrét je proveden lehkou malbou ve velmi elegantních šedých a šedobéžových tónech. Naopak nezvykle barevná je *Krajina se stromy a řekou*, datovaná rokem 1929 a provedená uvolněným stylem v živých žlutých a zelenomod-

rých barvách. Z počátku třicátých let pochází nejspíše *Zátiší s vázou a květinami*, získané od anglického sběratele v Londýně. Jisté problémy s přesnějším určením nám způsobuje další pozoruhodný obraz na biblický motiv *Lot a jeho dcery*, navazující na Feiglův starší grafický list (1921), získaný ze soukromé galerie v Readingu. Motiv je zachycen v odlišné a dramatictější kompozici a malován až expresivním rukopisem. Právě tyto vlastnosti však znesnadňují jeho určení a není vyloučeno, že pochází z ještě pozdějšího období.

POVÁLEČNÁ LÉTA V ANGLII

Také poslední období Feiglovy tvorby ze čtyřicátých a padesátých let je zastoupeno pěti obrazy, především menšími, ale nezvykle uvolněným a barevným obrazem Feiglova oblíbeného motivu *Okolí Richmondu* (kolem 1950), pocházejícího ze sbírky Ben Uri Gallery v Londýně. Další rozměrný obraz *Temže v Richmondu* z jiné soukromé sbírky v Londýně zachycuje podobný motiv. Právě tento obraz patří dosud k nejvíce rozvolněným kompozicím, podaný výrazně barevným a silně pastózním rukopisem (připomínajícím částečně práce Bauchovy) a je jedním z Feiglových nejlepších pozdních obrazů. Nakonec je na výstavě představen nejmladší a z celé kolekce snad nejzajímavější obraz *Obr a pozemšťané* (kolem 1960) se symbolickým motivem mytické bytosti povstávající z hlubin Země a drobnou lidskou stafáží, ztělesňující zřejmě pro Feigla důležitý motiv intenzivně prožívané moci kosmické přírody a omezených možností lidského života, tedy rozpor, který si na počátku poválečného technického věku zvýšenou měrou uvědomoval.

Snad se o umělcových představách spojených s tímto obrazem časem dozvíme něco více také z Feiglových poznámek a deníků.

Výstava obrazů F. Feigla je v Galerii Ztichlá klika (Betlémská 10, Praha 1) přístupná od 29. 3. do 4. 5. 2018 (úterý–pátek 13–19 hodin).

ARNO PAŘÍK

Okolí Richmondu, 1950.

BYLI TO NAŠI PŘEDKOVÉ

Návrat Emila Nikolause Josepha von Reznicka do Prahy

Je jen málo institucí, které se systematicky snaží o to, aby byl připomínán umělecký odkaz osobností staré Prahy přelomu 19. a 20. století. Jednou z nich je Opera Národního divadla, která se hrdě hlásí k tomu, že je pokračovatelem Nového německého divadla a jeho tvůrce, budovatele, ředitele a impresária Angela Neumanna. O něm jsme již mnohokrát psali, připomeňme jen, že se narodil v roce 1838 v židovské rodině ve slovenské Stupavě. Za svou pozoruhodnou kariéru stihl dvakrát přestoupit na jinou víru (pokaždé kvůli ženám), ale svým kořenům zůstal vždy věrný. Přesto, že ho ambice táhly spíše do Vídně, v Praze se stal jednou z klíčových osobností nejen divadelní scény, ale vlastně celého kulturního a společenského života metropole.

Opera Národního divadla se proto často vrací k repertoáru Nového německého divadla, v jehož budově – dnešní Státní opeře – sídlí. O zahajovacím koncertě letošní sezony, jehož program sestavil a posléze i dirigoval umělecký ředitel Petr Kofroň, jsme již psali (*Rech* 11/2017). Na tento počín teď dramaturgie Opery navázala, když sáhla po jednom z děl, které v ukázkách toho, co se zachovalo v notovém archivu divadla ve Stadtparku (jak se tehdejší scéně říkalo), zaznělo. Jedním z nejpůvodnějších skladatelů oné doby byl vídeňský rodák s českými kořeny Emil Nikolaus Joseph von

Emil von Reznicek, 40. léta. Foto archiv.

OPERY PRO PRAHU

Emil von Reznicek, syn rakouského polního maršálka Josefa Rezniceka a rumunské hraběnky Clarissy Ghica-Budesti, se do Prahy dostal v roce 1887, kdy mu Neumann nabídl, že uvede jeho prvotinu *Panna Orleánská* na motivy slavného Schillerova románu. Premiéra se odehrála ještě ve Stavovském divadle a Neumann tím, že angažoval zcela neznámého autora, dost riskoval. Opera však byla přijata velmi kladně, přestože dobová kritika poukazovala na přílišnou inspiraci Richardem Wagnerem. Publikum však bylo nadšeno. Díky tomu pak Neumann s von Reznicekem uzavřel smlouvu, podle které mu měl skladatel dodat jednu novou operu ročně. Následovala tak

Satanella podle básně Jaroslava Vrchlického, která již byla uvedena v čerstvě otevřeném Novém německém divadle. I tehdy nebyly kritiky příliš pochvalné a přirovnávaly dílo ke slavné *Židovce* Jacquese Halévyho. Ale obecenstvo bylo opět velmi spokojeno. I třetí titul v pořadí, *Emerich Fortunat*, na jehož libretu spolupra-

coval skladatel s divadelním kritikem Eduardem Dubským, měl tragický děj a u diváků byl docela úspěšný. Ale až *Donna Diana* znamenala průlom, byla komickou operou a snad právě proto se stala nejpůvodnější a také kritika ji přijala nejlépe. Premiéra se uskutečnila 16. prosince 1894 a dnešními slovy

bychom řekli, že přestavení se stalo hitem.

Příběh o pyšné princezně byl oblíben od nepaměti. I v Praze byl uváděn v různých divadelních podobách, ať už činoherních – podle Molièra – či operních. Von Reznicek využil německého překladu hry, kterou pro české Národní divadlo upravil Josef Václav

Sládek. Za tímto nikoli nepolitickým rozhodnutím, v té době dost neobvyklým, lze opět vystopovat rukopis Angela Neumanna, který byl ve velmi přátelských vztazích s tehdejší ředitelem Národního divadla (přesto, že bylo vnímáno jako konkurence německých divadel) Gustavem Schmoranzem. A byl to rovněž Neumann, který – na rozdíl od původního plánu skladatele – trval

na tom, že opera musí mít řádnou předehru. Ta se nakonec stala nejslavnější Reznicekovou skladbou a žije si dodnes svým vlastním životem.

MANŽELSTVÍ S ŽIDOVKOU

Po fenomenálním úspěchu *Donny Dianny* opustil von Reznicek Prahu a přesídlil do Mannheimu. Tady však zemřela jeho první manželka Milka von Thurn-Valsassina. Po nějaké době se znovu oženil, jeho druhou chotí se stala Berta Juillerat-Chasseur, která byla židovského původu. To, společně s faktem, že se jim ještě před oficiálním uzavřením sňatku narodilo dítě, vyvolalo skandál a zapříčinilo ztrátu Reznicekova postavení šéfdirigenta mannheimské opery. Rodina pak na jaře 1902 přesídlila do Berlína. Reznicek složil ještě několik oper, z nichž nejvýraznější úspěch zaznamenal nejdříve *Till Eulenspiegel*, poté *Holofernes*, ale především *Modrovous (Ritter Blaubart)*, který se občas objevil na divadelních scénách i v poválečné době (v šedesátých letech jej uvedlo například Hudební divadlo v Karlíně). Do Prahy se jeho dílo dostalo i před válkou, když zde byla uvedena jeho jednoaktovka *Hravě, či vážně? (Spiel oder Ernst?)*. To už se ale v Evropě schylovalo k nacistické tragédii.

Vnučka Emila von Reznicka Dorothea von Chavanne společně s ředitelkou Opery ND Silvií Hroncovou, tenoristou Charlesem Kimem a hudebním ředitelem Státní opery, dirigentem Andreasem Sebastianem Weiserem. Foto Petra Hajská.

Reznicek (1860–1945). Jak jinak, byl to dvorní skladatel a objev Angela Neumanna a jeho *Donna Diana*, komická opera, se stala pro mnoho sezon tím největším lákadlem, beze zbytku vyprodávajícím hlediště. Dnes ji – až na předehru, která se hraje často – téměř nikdo nezná.

Von Reznicek se po Hitlerově nástupu k moci ocitl v obdobné situácii ako Richard Strauss, ktorý bol – aniž o to usiloval – jmenován prezidentem Říšské hudební komory, kde se svou činností snažil zachránit židovskou manželku a její příbuzné. Přijel si pro ně údajně až do Terezína, kam byli deportováni, ale osvobodit se mu je nepodařilo. Také von Reznicek naoko s režimem spolupracoval a podařilo se mu zachránit své dvě děti, manželka Berta však těsně před vypuknutím války v těžkých depresích zemřela. Syn Emil Ludwig se snažil o kariéru v několika nacistických spolcích, kde samozřejmě nemohl uspět, zatímco jeho sestra Felicitas, která se později stala významnou spisovatelkou, se zapojila do protinacistického odboje, spolupracovala s britskou výzvědnou službou MI6. Ke konci války se jí pak podařilo otce, který byl již vážně nemocen, odvézt do sanatoria v Dolní Lužici, kde v srpnu 1945 zemřel.

PRAŽSKÝ NÁVRAT

Od dob fenomenálního úspěchu před 124 lety se *Donna Diana* v Praze nehrála. Až nyní. Opera Národního divadla přichystala její premiéru na začátek letošního března. Štěstí jí ale tentokrát nepřálo. Jak nezapomněly vytknout nepřítel pozitivní kritiky, představení se odehrálo při vrcholící chřipkové epidemii, která poznamenala hlasová vystoupení mnoha sólistů (jeden se vůbec nedostavil), ale zároveň stále ještě v době, kdy je budova Státní opery uzavřena kvůli dlouhodobé rekonstrukci. Koncertní provedení ve Foru Karlín proto zvýraznilo orchestr a sbor na úkor – i tak handicapovaných – zpěváků. Přesto to bylo představení dojemné, a to nejen proto, že vzdávalo hold slavným postavám minulosti, ale především proto, že se jej zúčastnili skladatelovi potomci, kteří dnes žijí v Rakousku a v Německu. Vedení Opery, ředitelka Silvia Hroncová, dirigent Andreas Sebastian Weiser, ale i všichni interpreti a také diváci vzdali hold především vnučce Emila von Rezniceka paní Dorothee von Chavanne. Je to milá dáma, která je již v letech a je upoutána na vozík. Přesto srší optimismem a – jak sama řekla – je vděčná za to, že se v Praze někdo stará o odkaz nejen jejího děda, ale především Angela Neumanna: „Bez něj by o Reznicekovi nikdo nevěděl, stejně jako by svět nevěděl o Richardu Wagnerovi...“ O to více si také váží těch, kdo pečují o odkaz židovské Prahy: „Byli to přece naši předkové!“

TOMÁŠ KRAUS

O ALCHYMIÍ JÍDLA A DUŠE

Ze semináře Židovská identita, komunita a paměť generací v Bratislavě

V Komunitním centru Židovské náboženské obce v Bratislavě se v dubnu loňského roku konal interdisciplinární seminář s názvem Židovská identita, komunita a paměť generací. Zorganizovaly ho Židovská náboženská obec v Bratislavě, Dokumentační středisko holokaustu, Ústav etnológie SAV a Rafael Institut v Praze. Pozvání na něj přijali Martin Mahler s příspěvkem *Holokaust a psychické trauma*, Monika Vrzgulová s přednáškou *Mezigenerační komunikace a holokaust*, Jozef Hašto s příspěvkem *Attachment – formativní vliv vztahové zkušenosti v raném dětství do dospělosti*, dále Egon Gál s přednáškou *Identita, komunita, přátelé*, Věra Roubalová, která promluvila na téma *Jak mě provází při práci s migranty a uprchlíky moje židovská identita*, Jozef Weiss hovořil o *Současné reflexi operace Anthropoid*, Gabriela Dymešová o *Znovuobjevování židovské identity* a Peter Salner na téma *Proměny identity po holokaustu*.

Michaela Hapalová se věnovala zpřetrhané tradici. Část jejího příspěvku tvořil následující příběh o macesu, který můžeme ocenit právě v dubnu, v době pesachových svátků.

PRÍBEH MACESU

Ako príklad (zprerhané tradice) by som s vami rada zdieľala príbeh z našej rodiny, v ktorom vnímam veľkú silu tradície. Možno vám pripomenie ten váš.

Je to príbeh macesu. V našej rodine sa židovstvo žilo hlavne cez fakt záchrany a našej existencie. Veľká časť rodiny zahynula za holokaustu. Príbehy mojich rodičov, prarodičov a príbuzných boli úzkou súčasťou nášho života. Akoby tam s nami (vedomo či viac nevedomo) žili. A v nich ukrytá časť nevy povedanej histórie, kultúrnej pamäti. Len sme ju cítili a vnímali. Nepomenovávali. Hoci sme ju dýchali ako vzduch. Zjavná a zrozumiteľná tradícia tam pre mňa nebola.

Maces, nekvasený chlieb, je jeden zo symbolov starého židovského sviatku Pesach oslavujúci počiatok židovského národa. Bolo to práve na Pesach, uprostred noci, za jarného splnu, kedy sa Izra-

eliti vymanili z egyptského otroctva, aby sa stali slobodnými ľuďmi.

Naša rodina v skutočnosti sviatkov Pesach neslávila. Ako dieťa som nevedela, že nejaké židovské sviatky existujú. Ale v čase Pesachu, keď sme jedli špeciálne jedlá z macesu, ale hlavne keď sa pred ním toľko vzrušene diskutovalo, koľko kilo ktorá z mojich tiet bude chcieť macesovej múčky a macesu a stále sa to menilo, cítila som takú zvláštnu atmosféru napätia, radosti a očakávania, že sa niečo dôležitého v našej rodine odohráva. Nehovorilo sa o kontexte, o názve sviatku, o príbehu. Kontext bol spojený s tým všetkým, čo nebolo pomenované, čo nebolo vysvetlené.

Každý rok to vo mne, chuť macesu v káve a stretnutie rodiny nad jedlom z macesu, ktoré som tak milovala, opakovane zanechávalo veľmi silný zážitok. Maces bol pre mňa symbol s veľkým emocionálnym nábojom.

Bola som najmladšie dieťa v rodine.

A vôbec ma nenapadlo sa opýtať, prečo jeme maces. Celý príbeh sa predo mnou odkryl, až kedy som sa v dospelosti, po páde komunizmu v našej zemi, rozhodla pátrať po židovských tradíciách.

Ako hlboko ma zasiahol tento mytologický príbeh o úteku z Egypta, oslobodení sa z otroctva a znovuzrodení židovského národa. Skrytý príbeh

sa cez maces stal spojnicou, symbolickým prepojením s históriou židovského národa a jeho kultúrnou a náboženskou spirituálnou tradíciou.

Pred niekoľkými rokmi som našim deťom kúpila knižku americkej autorky *Rodinná pokladnica židovských sviatkov*. Israel Zangwill v nej hovorí, že „na Pesach Židia jedia svoju históriu“. Cesta k nášmu bytostnému Ja teda vedie tiež cez kuchyňu. Cez jedlá s hlbokým symbolickým významom, spojené s tradíciou, kultúrou, národom, traumou vojny, históriou. Miesto, kde môžeme nachádzať Boha, teda nie je na vrcholku hory, ale priamo pri kuchynskom stole, uprostred rodiny a priateľov, pri jedle a rozpravách. Priestor pre alchymiu premeny jedla i duše.

Pesachový motív Marka Podwala.

BÝT PŘEVOZNIKEM

Ukázka z připravované knihy vzpomínek Josefa Kroutvora

Zima ještě otálela s odchodem, luh sledující řeku byl bez jediné zelené travičky, vymáčený sněhem a deště. Nad přívazem leželo ticho, ani pes nezaštěkal. Zazimované stavení za řekou nejevilo žádné známky života, sezona návštěv ještě nezačala.

Zdálo se, že ani řeka se nehýbe, je po zimě ztuhlá a ponořená do hluboké dřimoty. Řeka ještě nezačala vyprávět a sdělovat lidem to prastaré poselství, že život plyne jako voda.

Josífek udeřil několikrát paličkou do železné trubky zavěšené na trojnožce, aby vydal signál převozníkovi. Zvuk se nesl přes řeku, ale strejda Prošek se neobjevilo, ani nikdo jiný. Kovový zvuk letěl údolím, na jednu stranu k hospodě U Rozvědčička, na druhou až k Nezabudickému mlýnu. Byli jsme tady sami, a tím lépe, abychom nerušeně vzdali poctu Otu Pavlovi.

U branovského přívazu jsem nestál poprvé, po stopách Oty Pavla jsem pátral už před mnoha lety. Bylo to brzy po vydání útlé knížky *Smrt krásných srnců* v Československém spisovateli na začátku normalizace. Byl to zázrak, že knížka vůbec vyšla. Ostatně i náklad byl útlý, pouhých osm tisíc. Dojel jsem do Roztok vláčkem a pak jsem už pokračoval – chvíli po silnici, chvíli podle Berounky. Do knížky Oty Pavla jsem se začel hned napoprvé, jeho vyprávění plynulo a uhánělo jako řeka.

Pavel se čte lehce, vypráví bez efektů a šarád. Knížku jsem zařadil na policičku, kde už stály knížky *Ostrře sledované vlaky* Bohumila Hrabala, *Legenda Emöke* Josefa Škvoreckého, atypická próza Josefa Jedličky *Kde život nás je v půli se svou poutí* či *Kapři v kvetoucích trnkách* od Petra Chudožilova. Kupodivu se vždy jednalo o útlé knížky, asi jsem nepatřil mezi čtenáře románů.

Knížka Oty Pavla je stmelena životní zkušeností, a to je literární kvalita nejvyšší. Poctivý příběh přebíjí vše ostatní. Nakonec vlastně nejde ani tak moc o literaturu jako spíše o morálku a potřebu důvěrného rozhovoru se čtenářem.

Kouzlo povídek Oty Pavla, i těch sportovních a rybářských, spočívá především

v přirozeném způsobu vyprávění. Pavel se učil psát od Čechova, Hemingwaye, Babela, Čapka, ale -ismy, módy, stylizace ho nezajímaly. V jeho psaní nenalezneme žádné ohlasy avantgardy Devětsilu, surrealismu či francouzského existencialismu jako třeba u Bohumila Hrabala. Ačkoli byl Ota Pavel po celý život nebezpečně obklopen komunistickou ideologií, v mládí brzy vstoupil do strany a prošel i prověrkami po roce 1968 – zůstal jako spisovatel i člověk čistý, čistší než pozdější moralisté.

Kresba Jiří Stach.

Uchoval si lidskou podstatu, duši, a své psaní, novinářinu i práci pro rozhlas, bral jako službu své profesi, nikoli ideologii.

Pavlovi bývá vytýkán sklon k sentimentalitě, nedostatek drsnosti, jak jsme na to dnes zvyklí ve věku šokující literatury. Buďme ale rádi, že máme takového moderního spisovatele, který nás ještě dojmá prostotou a srdečností, nabízí přátelství, útěchu z četby a naděje. V dnešní době je takový postoj vzácný. Ani dnes není svět klidným místem, a tak světýlko Nezabudického mlýna svítí ve tmě nejen pro pytláky, ale i pro čtenáře, aby se neztratili.

Knížkám Oty Pavla rozhodně škodí ilustrace, bývají zbytečně lyrické, poetické a zakrývají autentický text. Pavel nepotřebuje obrázky rybích stínů v rákosí jako dekoraci, rybářské příběhy zde představují závažnější metafory lidského úsilí a zápasu. Nevypočitatelná řeka je vždy silnější, ale člověk si umí poradit, chce něco dokázat, obstát se ctí. K tomu je ale třeba i pokory, ulovená ryba je totiž dar. Ota Pavel k řece utíkal pro posilu a nebyla to vždy jen Berounka, rybařil také na Vltavě, Sázavě, Že-

livce... U řeky hledal ztracenou rovnováhu, obnovu sil i ochranu před doléhajícími depresiemi.

Pavel Kovář ve své knížce *Postskriptum*, mimochodem také útlé, sleduje závěrečnou část Pavlova života po jeho návratu z Innsbrucku. Při incidentu v Alpách Ota Pavel zapálil statek, aby „velkým světlem rozehnal mlhu“ snášející se nad ním jako antisemitské prokletí. Ota Pavel se pomátl, přeskočilo mu v hlavě, maniodepresivní psychóza se projevila v té nejdivnější podobě. Nemoc po léčbě sice ustoupila, ale nezmizela nikdy úplně. Střídala se období klidnější, volnější, s obdobími naprostého útlumu, uzávenosti a nekonečného čekání.

Léčba rozhodně neprospěvala tělu, Pavel přibýval na váze, předčasně zestárl, nadbytečná kila oslabovala srdce.

V jednom ze šťastnějších období se Ota Pavel znovu vydal do míst, kde mu bývalo nejlépe – k řece. Bydlel u převozníka Zýky na Berounce a sám se považoval za jeho zástupce. Převozníčil, sušil seno, chytal ryby a léčil si svou rozbolavělou duši. Převážel lidi, sloužil a dělal v podstatě to, co dělal celý život.

Ota Pavel převážel své čtenáře, aby mohli pokračovat v dalším putování životem. Sám pomoci potřebný pomáhal lidem, aby nezůstali bezradně stát na břehu řeky. Odevážují se tvrdit, že právě v tom spočívá umění a odkaz převozníka.

Do Buštěhradu, kde rodina Oty Pavla přežívala v čase protektorátu, jsem se podíval teprve nedávno. Na dolním konci příkré uličky, která teď nese jeho jméno, stojí ten nejobyčejnější domek. Jen nedaleko leží rybník, kde se odehrává povídka *Kapři pro wehrmacht*. Dodnes stojí na hrázi topoly a na protějším břehu se rýsuje silueta starého pivovaru. Mými zasvěcenými průvodci byli Michal a Veronika Cihlářovi.

Buštěhrad není právě malebný, ani městečko ani venkov, a snad proto tak rád Ota Pavel utíkal do živé přírody k řece. Pro spisovatele není nakonec důležité skoro nic. Ani prostředí, ba ani talent, důležitá je ale potřeba psát, vypsát se z toho, co má člověk na srdci.

(Z připravované knihy vzpomínek Josefa Kroutvora, kterou pod názvem *Poletování jednoho ptáčka* chystá v letošním roce nakladatelství Torst.)

MARC CHAGALL BÁSNĚ

STARÝ DŮM

Starý dům,
okna na petlici.
Tma.
Střecha na dosah.
Otevřel
dveře,
vyšel
na ulici.
Svět sahal
na můj
práh.

***

Slyšíš mě,
mrtvé lůžko,
vyprahlá trávo,
lásko,
cos mě opustila
a co jsi znovu přišla,
poslyš,
co ti řeknu.
Přišel jsem pro tvou duši,
potřebuji tvůj život,
dopíjím zbytek
tvých dní.
Přecpal jsem se tvou lunou
i snem
o tvé nevinnosti
jen proto,
abych byl tvůj anděl
a mohl tě chránit
jako dřív.

BELLA

(Ke čtvrtému výročí smrti)
Mé květy leží nedotčeny.
Tvůj bílý závoj
pluje kolébavě nebem.
Hrobka se leskne
– tvoje slzy.
A já
šedý popel.

Znovu se ptám a nevím
jak to říct:
Jsi ještě tady?

Vidíš mě průzorem léta?
Slzí mi oči,
nevím,
kam jít.
Čekám tvou odpověď
léta.

Láska je baldachýn
na naší svatbě.
Podivné přání
milovat zemi,
vlast,
svůj dům.

Jednou sem přijdeš,
vím,
z těch mezihvězdných
plání,
zelené pole,
rozmarýn.

MOJE LÁSKA

Kde jsi,
má lásko,
kde jsi,
mé snění, radosti moje
každodenní?

Vidím tě všude,
na každém kroku,
vidím tě průzorem
všech těch roků,
vidím tě
ve svém
beznadějném stesku
a zoufalství.

Ve dne i v noci
slyším tvůj hlas,
v úderech hodin
slyším tvůj hlas,
když někdo volá,
slyším tvůj hlas,
slyším tvůj hlas,
ale ty mlčíš.

TVOJE VOLÁNÍ

Nevím,
jestli jsem žil,
a nevím,
jestli žiji...
Když hledím do nebe,
svět už nepoznávám.
Stmívá se,
mé tělo vchází do tmy.
Láska a květy z mých pláten
volají,
abych šel – vím,
ještě ne.

Vlož do mé dlaně
svíci,
až dům bude plný tmy:
ať spatřím tvé světlo
z té dálky.

Jak uslyším tě volat,
když budu v loži
sám
a mlčenlivý chlad
mně sevře tělo?

Marc Chagall patří k nejznámějším umělcům 20. století. Východožidovský svět rodného Vitebska, definitivně zničený dvěma světovými válkami, našel v jeho obrazech trvalé útočiště před zapomenutím a pro mnoho lidí jeho dílo představuje výtvarný ekvivalent a esenci židovství. S velkým ohlasem se rovněž setkala kniha Chagallových vzpomínek *Můj život*, napsaná už v roce 1922, kdy bylo jejímu autorovi 35 let. Ale skutečnost, že celý život psal také básně, už tak známá není. Malý výběr z Chagalovy poezie, přeložený Danuší Kšicovou a vydaný na sklonku roku 2016, je pro českého čtenáře příležitostí přesvědčit se, že i jako básník je Chagall původní a osobitý tvůrce. Témata a postavy, se kterými se v těchto verších setkáme, se podobají tématům a postavám, které nacházíme v jeho obrazech a kresbách. Jak by také ne: vždyť v tvorbě Marca Chagalla je poezie v nejrůznějších podobách ustavičně přítomná.

Marc Chagall: *Krajina duše. Výbor z Chagallových básní*. Přeložila Danuše Kšicová, 80 stran, pevná vazba, barevné reprodukce v textu. Vydalo nakl. OFTIS, Ústí nad Orlicí v roce 2016, cena 199 Kč.

ZEMŘELA MARION FEIGL

(7. 6. 1929 Praha–12. 2. 2018 New York)

Na počátku března jsme se dozvěděli smutnou zprávu, že v pondělí 12. února 2018 zemřela v New Yorku paní Marion Feigl, dcera galeristy Hugo Feigla a neteř jeho bratra a malíře Bedřicha (Friedricha) Feigla z Prahy (jehož výstavy jsou nyní v Praze k vidění v Galerii Ztichlá klika). Její otec Hugo Feigl (1889–1961), nejmladší ze čtyř bratrů a dvou sester Feiglových, vystudoval práva na pražské univerzitě, nikdy se však nestal advokátem. Již od roku 1919 začal psát pravidelné umělecké kritiky do *Prager Tagblattu*, *Selbstwehru* a dalších pražských listů. V roce 1924 si otevřel galerii v prvním patře paláce Koruna na Václavském náměstí, od ledna 1931 provozoval Galerii Evropa v mezaninu paláce pojišťovny Dunaj na Národní třídě a současně zahájil řadu výstav ve vlastní Galerii Feigl v prvním patře pojišťovny Riunione Adriatica v Jungmannově ulici 38. Od září 1936 přenesl svoji galerii do výstavních místností na tehdejší Masarykově (dnešním Smetanově) nábřeží (dnes výstavní síň Hollar), kde uspořádal řadu výstav českých i cizích moderních umělců.

Hugo Feigl s dcerou v New Yorku roku 1945. Foto archiv.

V roce 1924 se oženil s Margaretou Meller (1900–1987) a v červnu 1929 se jim narodila dcera Marion, která byla donedávna poslední žijící příslušnicí kdysi početné Feiglovy pražské rodiny, z nichž většina členů zahynula během holokaustu. Hugo Feigl uprchl před gestapem 15. března 1939 do Paříže a odtud se mu posléze podařilo vycestovat

do New Yorku. Jeho žena Margarete mezitím přihlásila dceru Marion do dětského transportu Nicholase Wintona, s nímž se v létě 1939 dostala do Anglie a teprve koncem roku 1944 směla konečně odjet do New Yorku, kde na ni již

Portrét Marion od jejího strýce Friedricha Feigla z roku 1937.

čekali oba rodiče. V New Yorku si Hugo Feigl otevřel v roce 1942 obnovenou Galerii Feigl na Madison Avenue 601, kterou vedl až do své smrti v roce 1961, při čemž mu obětavě pomáhala právě jeho dcera; manželka Margareta se naučila brousit diamanty a přispívala významně do skromného rodinného rozpočtu. Marion vystudovala vysokou školu a celý život pracovala jako nakladatelská redaktorka.

VZPOMÍNKY

Paní Marion Feigl, kterou jsem poznal v roce 2005 jako neobyčejně milou a vlídnou dámu, si přes dlouhý život v zahraničí uchovála čistou prvorepublikovou češtinu. Ráda vzpomínala na Prahu, kterou považovala za nejkrásnější město na světě, hlavně proto, že zde prožila krátké, ale neobyčejně šťastné dětství s rodiči a všemi příbuznými. Feiglovi bydleli v Ovenecké ulici 42 a Marion vzpomínala na své první procházky

s otcem do Stromovky a dětské hry na Letné. Vzpomínala rovněž na přátelství svého otce s Oskarem Kokoschkou za jeho pražského pobytu a na jeho výstavy v Galerii Feigl i na to, jak otec prostřednictvím mladé Anny Masarykové pomáhal domluvit Kokoschkovi portrétování TGM. Do paměti se jí nesmazatelně zapsala chvíle, kdy všichni přátelé v naprostém tichu sledovali

preplněné nábřeží a pohřební průvod TGM z oken Feiglovy galerie nedaleko Národního divadla. Vzpomínala také na poslední rozloučení s tetou Hannou a sestřenicí Evou na Wilsonově nádraží při odjezdu kindertransportu.

V Anglii pobývala nejprve v Londýně a poté v Bedfordu u paní Pestell a jejích dvou dcer.

Marion si vybavila válečný přidělový systém, to, jak se na zahradě musel vykopat protiletectký úkryt, noční nálety i to, jak rodina pěstovala zeleninu na „victory gardens“. Od Pestellů poté přešla do Whitchurch, aby mohla navštěvovat speciálně založenou školu pro uprchlické děti z Československa již založila exilová vláda, a poté žila ve Walesu. Válečné události poznamenaly její psychiku, rozvinula se u ní agorafobie, která jí bránila létat. Po pádu komunismu však strach překonala a vypravila se do Prahy. Našla dům, v němž žila s rodiči před válkou. K návštěvě pak lako-nicky poznamenala: „To místo zůstalo v podstatě stejné, a přece se tolik změnilo.“

Marion významně podpořila naše snahy o obnovu významu jména otce Huga a strýce Bedřicha v českém kulturním kontextu a Židovskému muzeu v Praze věnovala některé materiály, týkající se jak činnosti jejího otce a jeho galerií v Praze a New Yorku, tak života a tvorby svého strýce. Její popel byl uložen na newyorském hřbitově Ferncliff Cemetery v Hartsdale, kde je uložen také popel jejích rodičů, které velmi milovala. **ARNO PAŘÍK**

IZRAEL: Když se slaví 70 let

V polovině dubna oslaví Izrael 70 let nezávislosti. Po letech 1998 a 2008 jsou to již třetí kulatiny, o kterých píše *Rch*. A řekněme rovnou, že od těch posledních nenastal žádný zlom, který by na Izrael a moderní státost židovského národa přinesl zásadně nový pohled.

Izrael pokračuje v cestě, jen se jistě trendy rýsují ostřeji, neboť opticky získávají trvalejší charakter. Patří k nim fakt, že Izrael se řadí mezi úspěšné země v ekonomice, financích, rozpočtové politice a zejména v rozvoji vědy a techniky. Patří k velmocím informačních technologií. Roste i populačně. Počet obyvatel se blíží devíti milionům, čímž se řadí po bok zemím, jako jsou Rakousko, Maďarsko či Belgie. A počet Židů v Izraeli dosáhl 6,5 milionu.

Při založení Státu Izrael žilo na jeho území 600 tisíc Židů (5 procent židovské populace světa). K 60. výročí nezávislosti jsme psali, že židovská komunita v Izraeli je už největší na světě, když počtem 5,4 milionu (40 procent židovské populace světa) překonala počet Židů v USA. K 70. výročí lze napsat, že 6,5 milionu Židů v Izraeli (45 procent židovské populace světa) je poprvé více, než kolik jich padlo za obětí holokaustu.

PŘEHLÍDKA? MOC DRAHÁ

O Izraeli tedy už nelze mluvit jako o malé zemi způsobem, jaký byl běžný ještě před pár dekadami. Ale oproti těm dobám působí zároveň dojem země, v níž se zastavil společenský a politický kvas. Skončila éra, kdy vládla levice (od padesátých do sedmdesátých let), respektive se střídaly kabiny levice a pravice (od konce sedmdesátých let po začátek 21. století). Vždyť posledním levicovým premiérem byl Ehud Barak (1999–2001). Kdysi dominantní Strana práce spíše živoří pod měnicími se volebními názvy a měnicími se předsedy, jejichž jména si už ale běžný západní vzdělanec ani nepamatuje, natož aby tvořila dějiny. To je novinka, kterou by o generaci dříve nikdo nečekal.

Ale úhrnem se za uplynulou dekádu změnil spíše Blízký východ jako celek než Izrael. Že arabské jaro spustilo chaos a krveprolití, se ví už léta. Ale až teď vycházejí najevo novinky: tyto problémy i v očích samotných Arabů vytěsnily dosud prioritní roli izraelsko-palestinského sporu. Ve srovnání s krveprolitím v Sýrii (půl milionu mrtvých od března 2011), mocenskými ambicemi Íránu i sílící rolí Turecka nepůsobí Izrael jako akutní hrozba, i když se vznik palestinského státu odsouvá za dohlédnutelný horizont. Tak v kostce působí Izrael v předvečer svých sedmdesátin.

Vojenská přehlídka k 25. výročí nezávislosti. Jeruzalém 1973.

Jak se bude slavít? Úsporně, tvrdí média. Alespoň oproti šedesátinám. V roce 2008 oslavy přišly na 160 milionů šekelů, letos se musí vejít do 100 milionů. I proto asi nebude velká vojenská přehlídka. Rachel Neimanová na webu Israel21c píše, že v prvních dvaceti letech se přehlídky pořádaly každý rok, ale pak už jen jednou, k 25. výročí. Jenže předloni premiér Netanjahu navrhl, že k 70. výročí by se zopakovat mohla. Leč neuspěl. Jednak proto, že většina veřejnosti je proti. Ale ještě víc proto, že armáda i ministerstvo obrany odmítly přehlídku financovat. Étos úspor vládne světu a také Izraeli.

Podle webu Times of Israel vše začne ve středu 18. dubna v předvečer Dne nezávislosti a skončí v neděli. Nabízejí se akce jako „70 hodin oslav Izraele“, „slavnost 70 kilometrů“ (od Tiberiady po Ejlat), „přehlídka světél“ (oslava ino-

vací). A na páteční večer se počítá s veřejnou oslavou šabatu.

BÁJEČNÁ LÉTA S BIBIM

Méně jasno je samozřejmě v tom, jak se bude výročí reflektovat politicky, publicisticky, kriticky, ba snad i filosoficky. Žádná reflexe nemůže pominout roli Benjamina Netanjahua. Jednak proto, že už tak dlouho formuje zemi. Před 30 lety byl poprvé zvolen do Knesetu. Před 25 lety se poprvé stal lídrem Likudu (1993–1999, 2005–). Před 22 lety poprvé premiérem (1996–1999, 2009–). A pak i proto, že právě „Bibi“ je tak kontroverzní, jak se s oblibou říká.

Mohli bychom ho srovnat s Milošem Zemanem. Značná část národa ho nesnáší,

už už to vypadá, že v politice skončí, ale pak přijdou volby – a vyhraje. I když je vyšetřován kvůli tomu či onomu (včetně korupce). Ale to byl už dříve také a jeho kariéru to nezlomilo. Fakt, že ho list *Ha'arec* stále politicky pohřbívá, není rozhodující. Netanjahuovu roli ve společnosti rozebírá Bret Stephens v *The New York Times*. A ví, o čem mluví, neboť v letech 2002–2004 řídil noviny *The Jerusalem Post*.

Izraelci Bibiho nemilují jako člověka, ale oceňují jeho vlády. Ekonomiku, která rostla o 30 procent. A hlavně bezpečnost i odklad palestinské státosti. „Nemají důvod věřit“, píše Stephens, „že ten stát bude jiný, než co předvádí Gaza: militantní, despotický, zoufalý, agresivní.“ Proto nelze říkat, že izraelskou levici zničil Netanjahu. Vyhladily ji sebevražedné atentáty, útočné tunely i odmítání její vlastní vstřícnosti: „Bibiho dlouhé setrvávání v úřadě premiéra je důsledkem toho všeho, ne příčinou.“

Izraelci si z posledních dekad odnesli dvě lekce. Zaprvé: v dlouhodobém výhledu je oddělení od Palestinců nezbytné. Zadruhé: v krátkodobém výhledu je mír s Palestinci nemožný. Výsledkem je politika připomínající tento letecký příměr: Izrael krouží nad ranvejí a ví, že na ní nemůže přistát, i když mu už dochází palivo. Ale ať bude nástupcem Bibiho kdokoli, shrnuje to vše Stephens, bude muset v této politice pokračovat.

ZBYNĚK PETRÁČEK

ŽIDOTEROR NA MORAVĚ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Útoky různých politiků v našem regionu na Sorose bohužel mají ještě jednu dosti nevábnou dimenzi. Často se za nimi skrývá nevyslovený (a v maďarském a polském případě bohužel i už často otevřený) antisemitismus. Zdá se, že se někteří středoevropští politici nepoučili z toho, že kdykoli se v historii Evropy začal objevovat jako nástroj politiky antisemitismus, jakkoli halený do hávu boje s kosmopolitismem a údajnými konspiracemi „globálně“ operujících elit, nedopadlo to dobře. (Novinky.cz, 9. 3.) ■ Když chtěl

izraelský potravinářský magnát Dan Propper před devíti lety ukázat svým příbuzným a zaměstnancům zemi předků, pojal výlet do Česka ve velkém stylu. Vypravil z Izraele soukromý boeing a osobně účastníky zájezdu provázal i v Teplicích, kde Propperův dědeček Eduard založil ještě za časů Rakouska-Uherska První teplickou továrnu na těstoviny. Důvodů vracet se do Česka, kde má Propper továrnu Tivall, vyrábějící náhražky masa v biokvalitě, bude mít šestasedmdesátiletý izraelský podnikatel teď více. Dan Propper se podle informací LN stane novým českým honorárním konzulem. Čeká se již jen na souhlas izraelské strany. „Otec byl předsedou Ligy za pracující izraelský lid, přední sionistické organizace. Rodiče odjžděli z Československa v březnu 1939 jedním z posledních vlaků,“ vyličil Propper osudy své rodiny před šesti lety v týdenníku Euro. „Na své české kořeny jsem hrdý. A troufám si tvrdit, že zatímco přistěhovalci z Itálie přivezli do Izraele pastu a pizzu, my jsme naučili jíst Izraelce polévkové nudle,“ dával k dobrému. Propperovi se usadili v Palestině, kde v telavivské čtvrti Bnej Brak v roce 1942 založili potravinářský kolos Osem. (LN, 13. 3.) ■ „Doba ovšem byla zlá. Zvláště pro krásnou Herthu Guthovou, předurčenou k perzekuci kvůli židovskému původu. Právě s ní se mladý Lhoták o rok dříve oženil. Manželku sňatek ochránil, její rodiče však zahynuli v roce 1942 v koncentračním táboře. Manželé se navíc obávali o život svého syna, kte-

rý dle norimberských zákonů platil za čistého Žida. Po válce se stres i hrůzy doby projevil v Herthině psychickém onemocnění. Nemoc se zhoršovala, společně soužití bylo stále obtížnější, až nakonec skončilo nevyhnutelnou hospitalizací,“ píše se v článku, věnovaném současné velké výstavě Kamila Lhotáka v Obecním domě v Praze. (zpravy.tiscali.cz, 15. 3.) ■ Češi

a Italové se umístili na prvním místě v oblíbenosti mezi Poláky – sympatie jim shodně vyjádřilo 44 procent respondentů. O druhou příčku se podělili Američané s Brity (43procentní podpora), třetí se umístili Slováci se sympatiemi 42 procent dotazovaných. Vyplynulo to z průzkumu oblíbenosti národností a etnických skupin, uskutečněného Ústavem pro výzkum veřejného mínění (CBOS) ve Varšavě. K oblíbeným Poláků patří i Španělé, Norové, Řekové a Švédové, kterým náklonnost vyjádřilo 34–40 procent dotázaných. Hůře jsou na tom Japonci a Francouzi (33 procent), Němci (30 procent), Litevci (28 procent) a Lotyšci, Číňané, Židé a Ukrajinci (shodně 24 procent) a Rusové (18 procent). Nepřízeň cítí Poláci k Arabům (62 procent), Romům (59 procent), Rusům (49 procent) či Rumunům (47 procent). (Právo, 16. 3.) ■ Jména Žid/žid, Mongol/mongol, Cikán/cikán: velké písmeno se píše, pokud označují příslušníky národa, malé písmeno, máme-li na mysli antropologickou skupinu (mongol, cikán) nebo náboženské vyznání (žid). Slovo cikán uvádí Slovník spisovné češtiny jako spisovné – nejde tedy o hanlivý výraz, uvádí se v textu, věnovaném českému pravopisu na zpravy.iDNES.cz 17. 3. ■ Vlastivědné muzeum Nymburk zpřístupnilo stálou expozici Židé a židovské památky na Nymbursku. O původní funkci budovy (synagoga) vypovídá soubor židovských obřadních předmětů včetně krásného chanukového svícnu z roku 1800 spolu s ilustračními fotografiemi, texty a plány. Návštěvníkům jsou přiblíženy dějiny Židů a židovských památek na Nymbursku, Lysecku a Poděbradsku.

Výstavu lze navštívit od úterý do neděle od 9 do 17 hodin v objektu bývalé synagogy. (Týdeník Nymbursko, 20. 3.) ■ Policie vyšetřuje anonymní dopis plný protizidovských nadávek a urážek ředitele zlínského Městského divadla Petra Michálka. Jde o reakci na scénické čtení hry *Furianti* zaobírající se židovskou tematikou, které divadlo uspořádalo v únoru. Inspirací autorovi hry bylo dění kolem rehabilitace židovského hřbitova v Prostějově. „Zabýváme se spácháním trestného činu s rasovým podtextem. Příklad je teprve v začátku vyšetřování,“ uvedla zlínská policejní mluvčí Monika Kozumplíková. Do divadla anonym dorazil minulý týden, ředitel jeho text zveřejnil na Facebooku. „Vaše hra o židáckém hřbitově v Prostějově je židoteror, který vám tady nebudeme trpět, židáci tady nebudou poroučet a nařizovat, židáci tady jsou nežádoucí imigranti, kteří mají právo a povinnost okamžitě zmizet, a to pryč nebo do plynu!!!“ stojí v dopise. (MF DNES, 20. 3.) ■ „Jsem šéf skutečného koncentračního tábora,“ řekl Právu Jaroslav Novák, oficiální poradce hnutí SPD a pravá ruka jeho předsedy Tomia Okamury. „Mám proto tisíc argumentů, co je a co není koncentrák,“ dodal Novák. Ten se Právu již v pondělí pochlubil tím, že píše projevy jak přímo Okamurovi, tak dalšímu poslanci za SPD Miloslavu Roznerovi o „neexistenci“ romského koncentračního tábora v Letech. Za výrocky podobného typu, údajně z Novákovy hlavy, kriminalisté prošetřují již tři poslance SPD, kteří jsou podezřelí ze zpochybňování a schvalování genocidy. Kromě duchovního rádce hnutí je Novák zároveň od roku 2016 předsedou Nadačního fondu Památníku šoa a Oskara Schindlera v Brněnci na Svitavsku. Oficiálně tedy stojí v čele projektu, který spravuje objekt bývalého koncentračního tábora za účelem vytvoření piety a památníku obětem holokaustu. Jeho propojení s tímto projektem přitom zneklidňuje jak pražskou židovskou obec, tak jeho společníky z fondu. Pro nákladnou rekonstrukci se fond snaží hledat zahraniční partnery. Novák bude ale z budoucích jednání zřejmě vyloučen. Podle důvěryhodného zdroje Práva se členové fondu totiž snaží o to, aby Novák z projektu odstoupil – právě kvůli jeho názorům, které kontrastují s poselstvím, o které se iniciativa snaží. (Právo, 22. 3.) *jd, ilustrace Jiří Stach*

Kalendárium

Před **75 lety**, dne **16. dubna 1943**, zemřel v ghettu Terezín univerzitní profesor germanistiky, literární historik, divadelní kritik a překladatel ze skandinávských jazyků **ARNOŠT VILÉM KRAUS**. Narodil se 4. 11. 1859 v Třeboradicích (dnes součást Prahy). Od roku 1879 studoval germanistiku na pražské univerzitě, studium ukončil roku 1883 doktorátem filosofických věd. V roce 1886 se stal docentem germánské filosofie, mimořádným profesorem v roce 1898 a řádným profesorem Karlovy univerzity v oboru německého jazyka a literatury roku 1905. Současně vyučoval na malostranské reálce a na gymnáziu v Žitné ulici. V roce 1930 odešel do penze. Dne 20. 7. 1942 byl odtransportován do Terezína, kde 16. 4. 1943 zahynul, jeho manželka Jana zemřela o měsíc dříve (20. 6. 1943), též v Terezíně. Syn JUDr. Jiří Kraus zahynul v Lodži 12. 5. 1942.

Jako první literárněvědný germanista

na pražské české univerzitě se již od počátku své odborné kariéry zabýval česko-německými literárními a kulturními vztahy, přičemž jeho úvahy o česko-německo-rakouských kulturních a literárních vztazích měly již ve své době (a mají dodnes) nezanedbatelný odborný význam. Roku 2016 vydalo nakladatelství Academia svazek obsahující výbor z jeho syntetických prací, studii a recenzí i úvodní studii o Krausově životě. Připravil ji Václav Petrbok a má název *Arnošt Vilém Kraus (1859–1943) a počátky české germanobohemistiky*.

Dne **10. dubna 1908**, před **110 lety**, se ve městě Stanisławów na polsko-ruském pomezí narodil **FRANTIŠEK KRIEGL**, lékař, voják a politik, který v srpnu 1968 jako jediný z představitelů ÚV KSČ odmítl po ruské okupaci Československa podepsat tzv. moskevský protokol, tedy kapitulaci, přijetí „bratrské pomoci“, které následně vedlo k normalizaci. Osobnost Františka Kriegla (viz také text Tomáše Pěkného *Muž, který nepodepsal*, *Rch* 4/2008) připomínáme úryvkem ze vzpomínky Františka Janoucha:

Krieglovi (v Kremle, kam byl okupantů převezzen) nedovolili, aby se setkal se

zbytkem československé zajatecké delegace. Dostal předběžný text takzvaného moskevského protokolu s požadavkem, aby ho podepsal. To odmítl, s komentářem, že by to byl konec české samostatnosti, a navrhl, aby se delegace vrátila alespoň na několik hodin do Prahy, kde by se svolalo společné zasedání ÚV KSČ a Národního shromáždění, na které by byli pozváni i krajští tajemníci a předsedové krajských národních výborů a které by se mohlo vyslovit ke vzniklé situaci a zaujmout k ní stanovisko.

Za Krieglem postupně přišli Ludvík Svoboda, Gustáv Husák i Alexander Dubček.

Kriegel své stanovisko však nezměnil. Brežněv potom oznámil, že si Kriegla v Moskvě ponechají, narodil se na území

F. Kriegel při hlasování o legalizaci pobytu sov. vojsk v ČSSR 18. 10. 1968 (pro 228, proti 4, zdrželo se 10).

SSSR, tak jim vlastně „patří“. Brežněv dodal, že bez Krieglova podpisu na „smlouvě“ by si Čechoslováci udělali z Kriegla národního hrdinu. Svoboda řekl, že návrat do Prahy bez Kriegla nepřipadá do úvahy. Po chvíli jednání Brežněv kapituloval a prohlásil, že si tedy Čechoslováci mohou „svého Kriegla vzít“.

František Kriegel zemřel 3. 12. 1979, nesměl mít ani pohřeb. Jeho manželka **RIVA KRIEGELOVÁ** zemřela před 17 lety, **21. dubna 2001**. Narodila se do židovské rodiny v dnešním Bělorusku a ve dvacátých letech odjela do Palestiny žít v kibucu. V Palestině poznala svého prvního manžela – českého Žida Pavla Frýda. Do Československa oba přijeli nedlouho před nacistickou okupací. Poté se zapojili do komunistického odboje, spolupracovali v něm s novinářem Juliem Fučíkem. Spolu s ním byli také zatčeni, její manžel ani nikdo další ze skupiny nacistické věznění nepřežil. Riva prošla Osvětimi a konce války se dočkala v Ravensbrücku. Po válce se setkala se svým druhým mužem Františkem Krieglem. Manželé Krieglovi zůstali nekompromisní i za normalizace. Kriegel podepsal Chartu 77 a byl pod trvalým policejním dozorem. Po manželově smrti žila Riva sama, s veškerými komunistickými ideály, i reformními, se nadobro rozloučila.

(am)

STOPY HOLOKAUSTU ZAČÍNÁJÍ V NĚMECKU

V minulém čísle jsme publikovali dva texty ke kontroverznímu polskému zákonu o holokaustu (Polská perspektiva od M. Ruczaje a Jméno zákona od Z. Petráčka). Přidáváme úryvek z textu izraelského profesora politologie Shloma Avineriho, který otiskl deník Ha'arec a v němž se autor zabývá jednou z příčin pomýleného vnímání původců holokaustu.

Mezinárodní reakce na polský zákon o holokaustu a současná krize v izraelsko-polských vztazích nabízejí příležitost zamyslet se nad exkurzemi, které do Polska podnikají izraelští teenageři. Tyto výlety začaly po pádu komunistického bloku a jejich základní myšlenka byla pochopitelná a správná: přímo konfrontovat izraelské středoškoly s realitou vyhlazovacích táborů, které v okupovaném Polsku vybudovalo nacistické Německo. Před tím se děti ve školách o holokaustu učily, ale na exkurze do koncentračních táborů v Německu nejezdily. Mimo jiné proto, že řadu lidí v Izraeli – a především přeživší holokaustu – děsila představa, že by cestovali do Německa. A tak výlety do Polska – do Osvětimi, Majdanku a Treblinky – umožnily představit hrůzy holokaustu, aniž by se jelo do Německa. Jenže s paradoxním a nečekaným výsledkem.

Všichni účastníci zájezdů vyslechli přednášky, které popisovaly politiku vyhlazování jako výtvar nacistické ideologie a to, jak je třetí říše uskutečňovala v okupovaném Polsku. Ale je rozdíl mezi přednáškou a tím, že se člověk ocitne na tak strašlivém místě, jako je Osvětim. Zájezdy utkvěly v myslích jako „výlety do Polska“ a tak je nazývali i lidé z ministerstva školství, nikoli „výlety do německých vyhlazovacích táborů“. Desítky tisíc mladých Izraelců si někdy nevědomky spojily holokaustu s Polskem daleko víc než s nacistickým Německem.

(...) Nastal čas změnit strukturu studentských zájezdů po stopách holokaustu. Měly by začít v Německu (v táborech, jako byl Bergen-Belsen a Buchenwald) a studenti by se měli dozvědět, jak se nacistická politika postupně vyvíjela. Teprve po návštěvě těchto lágrů by se mělo pokračovat do Polska a do vyhlazovacích táborů na jeho území. Tím se nacistická politika představí ve svém správném historickém a chronologickém kontextu.

(Překlad am.)

György Konrád PAMĚTI

■ První část svazku vzpomínek známého maďarského spisovatele a sociologa má název *Odjezd a návrat* a popisuje autorovo dětské dobrodružství. Poté co gestapo zatkl jeho rodiče, podařilo se mu podplatit maloměstské úřady, a tak mu četníci den před transportem do ghetta a do Osvětimi povolili odjet ze svého tehdejšího bydliště vlakem k příbuzným do Budapešti. Ve druhé části, *Nahoře pod zatmělým sluncem*, autor píše o svém zrání, o revolučním roce 1956, životě disidentů, o svých láskách, přátelích a rodině, o tom, jak prožíval pád komunismu, o letech strávených v Berlíně a radostech stáří. Všechny tyto vzpomínky György Konrád formuluje se svou typickou otevřeností a bezprostředností.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2018, z maďarštiny přeložil Robert Svoboda. 516 stran, doporučená cena 595 Kč.

Martin Hemelík ml.

PŘÍBĚH RODINY KOLBENŮ ZE STRANČIC

■ Kniha o životě a osudech českého průmyslníka a vynálezce Emila Kolbena, původem ze Strančic, a jeho rozvětvené rodiny zpracoval autor na základě dostupných prací (mezi nimi je však jen jediná monografie, již vydalo ČKD Praha), ale také vzpomínek Kolbenových blízkých a potomků, především vnuka Jindřicha Kolbena a jeho manželky Andrée. Publikace je doplněna řadou fotografií.

Vydalo nakl. Ing. Jakub Novotný – Alcus v Jihlavě roku 2017. 108 stran. Kniha není v běžné distribuci, ale lze si ji zapůjčit v knihovně.

Jan Láníček

VE STÍNU ŠOA:

Československá exilová vláda a Židé během druhé světové války a po ní

■ Kniha se zabývá obdobím od mnichovské dohody z roku 1938 po komunistický puč v únoru 1948. Autor zpochybňuje tzv. mýtus Československa jako jediného demokratického státu ve střední Evropě a podrobně analyzuje politickou činnost Benešovy vlády v Londýně. Na základě archivních zdrojů dokládá, jak vztahy československého státu k židovské menšině ovlivňoval nacionalismus i zkušenost s okupací Čech a Moravy a odtržením Slovenska. Dokazuje také, že vládní podpora sionistického hnutí byla součástí plánů na přetvoření osvobozené republiky v homogenní stát Čechů a Slováků, k nimž patřil i poválečný odsun Němců.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2018. 324 stran, dop. cena 385 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Petr Eidler

SMRT KONVERTITY

■ V edici *Původní česká detektivka* vychází již třetí detektivka Petra Eidlera, odehrávající se v prostředí pražské židovské obce. Stejně jako v předchozích *Na šábes se nevráždí* a *Nahá s Davidovou hvězdou* i ve *Smrti konvertity* probíhá děj v současnosti, ale i zde mají velkou roli minulost, šoa, válečné a poválečné osudy postav, které mohou mít tragické dozvuky i nyní.

Vydalo nakl. Moba v Brně roku 2018. 288 stran, dop. cena 249 Kč.

SEMINÁŘ K MODERNÍM ŽIDOVSKÝM DĚJINÁM

■ V rámci semináře k moderním židovským dějinám pořádá Ústav pro soudobé dějiny AV ČR na jaře několik zajímavých přednášek. Konají se vždy v prostorách knihovny CEFRES (v ulici Na Florenci 3 Praha 1, přízemí), účastní se jich přední historici z celého světa. Jsou přístupné veřejnosti a probíhají v angličtině (tlumočení není zajištěno).

■ Program v dubnu: **10. 4.** od 17 hodin: *Praní špinavého prádla na veřejnosti? Poválečné soudní procesy a židovská komunita v Čechách a na Moravě*. Přednáší PhDr. Jan Láníček (University of New South Wales v Sydney); **17. dubna** od 17 hodin: *Seskupování a štěpení. Koncepční rámce pro studium polsko-jidiš kulturních výměn ve 20. století*. Přednáší Karolina Szymaniak (Univerzita ve Vratislavi); více údajů viz www.cefres.cz.

FILM O FREDYM HIRSCHOVI

■ V rámci Měsíce queer historie se usku- teční dvě projekce snímku izraelského režiséra Rubiho Gata o Fredym Hirschovi

s názvem *Drahý Fredy*. Autor kombinuje vzpomínky pamětníků s animací a příběh tak dále dotváří. Film uvede Pavel Kuča. Koná se **24. dubna** v 19.00 v budově FF UK (náměstí Jana Palacha 2, P1), místnost č. 200; **29. dubna** v dopoledních hodinách v Olomouci v rámci Mezinárodního festivalu populárně-vědeckých filmů Afo (viz www.afo.cz). Projekce jsou veřejně přístupné a zdarma.

FILM FOXTROT

■ Od dubna promítají kina izraelský snímek *Foxtrot* režiséra Samuela Maoze. Vypráví příběh Jonathana Feldmana, který hlídá spolu s dalšími mladíky opuštěný checkpoint kdesi v poušti na severu Izraele. Od četby komiksů a poslechu starého rádia je občas vyruší projíždějící automobil či velbloud. Mladé vojáky vytrhne z nudy až nečekaná událost s fatálními následky. Snímek zprostředkovává surreálnou armádní zkušenost mladých vojáků a zabývá se tématy viny, ztráty a traumat, která se v izraelské společnosti přenášejí z generace na generaci. To vše originálním vyprávěčským způsobem, který je prostoupen citem pro krásu, absurditou a jemným humorem. Film získal řadu ocenění; kritika poměrů v armádě vzbudila v Izraeli jisté kontroverze.

VÝSTAVA V NEVEKLOVĚ

■ V informačním centru v Neveklově na Sedlčansku lze do konce srpna zhlédnout výstavu *Historie židovského obyvatelstva na Neveklovsku*.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM VE VÍDNĚ

Na jaře končí ve vídeňském Židovském muzeu (www.jmw.at) následující výstavy:

■ Výstava v budově na Judenplatzu s názvem *Helena Rubinsteinová: Průkopnice krásy* mapuje osudy první světové podnikatelky, zakladatelky slavné kosmetické značky, která se narodila roku 1870 v Krakově v chudé židovské ortodoxní rodině a jejíž cesty vedly do Vídně, Austrálie, Paříže, USA a Izraele. Když ve věku 94 let zemřela, vlastnila obchodní impérium s desítkami poboček po celém světě a desítkami tisíc zaměstnanců. Výstava potrvá do 6. května.

■ V budově v Dorotheergasse lze do 1. května zhlédnout výstavu *Soudruh. Žid. Chtěli jsme jen ráj na zemi*. Představuje židovské revolucionáře, kteří uprchli z carského Ruska právě do Vídně (především Lev Trockij), a mnoho osobností – židovských umělců, novinářů, hudebníků, spisovatelů –, které ve dvacátých a třicátých letech podlely představě dokonalého světa pro všechny v sovětském Rusku (včetně Stalinova plánu na Židovskou republiku v Birobidžanu) a svou práci ji propagovaly a podporovaly.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V úterý **24. dubna** mezi nás přijde filmový kritik a publicista PhDr. **Jan Foll**.

■ Kavárna je přístupna od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga**

(Maiselova 10, Praha 1)

■ 10. 4. v 19.00: **Belfiati Quintet/Koncert při příležitosti Jom ha-šoa**. Koncert předního českého dechového kvintetu, na jehož programu jsou díla Ant. Rejchy, J. B. Foerstera a v Osvětlení zavražděného skladatele Pavla Haase. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v sítích Ticket Art a Via Musica a přes webovou stránku ŽMP. Výtěžek ze vstupného bude věnován na nahrávání rozhovorů s pamětníky šoa. Vstupné 230 Kč/150 Kč.

■ 12. 4. v 19.00: **Izrael dnes aneb V zemi mnoha příběhů**. O tom, jak lidé z odlišných okruhů vnímají současnou izraelskou společnost, bude se svými hosty, filmařkou Eilat Ben Eliyahu, obchodníkem Yoramem Abrahamem, fotografkou Pavlínou Schulz a spisovatelkou a básničkou Kifah Dasuki, rozmlouvat publicistka a analytička Irena Kalhousová. Večer probíhá v rámci cyklu *Izrael 70* a ve spolupráci s projektem Diskuse v Maislovce. V angličtině se simultánním tlumočením do češtiny. Vstup volný.

■ 23. 4. v 19.00: **Setkání s Hanou Frejkovou**. Zpěvačka a herečka Hana Frejková pochází z rodiny národohospodáře Ludvíka Frejky, popraveného ve vykonstruovaném politickém procesu v padesátých letech, a německé divadelní herečky Alžběty Frejkové, rozené Warnholtzové. Bolestné hledání pravdy o minulosti své rodiny i nacházení vlastní identity popsala v autobiografické knize *Divný kořen* (Torst, 2007). V rámci představení audioverze této knihy (Radio servis, 2017) bude s Hanou Frejkovou rozmlouvat publicista a rozhlasový dokumentarista Adam Drda. Vstup volný.

■ 25. 4. v 19.00: **Memento mori**. Otázky spojené se smrtí a umíráním jsou v naší kultuře vytěšňovány na okraj. Patří smrt k životu, nebo je přirozené vyhýbat se jakémukoli setkání s „andělem smrti“? O tématu budou rozmlouvat kněz a přednosta Ústavu etiky na 3. léc. fakultě UK Marek O. Vácha, vedoucí lékař Lůžkového resuscitačního oddělení Ústřední vojenské nemocnice Martin Voldřich a vrchní rabín Karol Efraim Sidon. Moderuje Jan Neubauer. Vstup volný.

**KULTURNÍ
POŘADY****ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ 4. 4. v 18.00: **Rim rim, rim, at'žije Nešarim!** V chlapeckém domově č. 7 umístěném v bývalé terezínské školy za války označené jako L 417 vzniklo pod vedením tehdy dvacetiletého vychovatele Franty Maiera neuvěřitelně tvůrčí a morálně semknuté společenství, které v podmínkách terezínského ghetta vydávalo hned tři časopisy a organizovalo mnohé kulturní, vzdělávací a sportovní aktivity. Mezi chlapy, kteří si říkali „Nešarimové“ (počeštěně hebrejské „Orlí“), se ocitl i tehdy dvanáctiletý Míša Gruenbaum, který před třemi lety spolu s americkým spisovatelem Toddem Hasak-Lowem napsal knihu *Někde ještě svítí slunce*. V češtině ji loni vydalo nakladatelství P3K. O Nešarimech a jejich životě v terezínském ghettu pohovoří ředitel a pedagog Gymnázia Přírodní škola František Tichý a ředitel Nakladatelství P3K a Lauderových škol v Praze Petr Karas. Ukázky přečtou studenti Gymnázia Přírodní škola. Vstup volný.

■ 8. 4. ve 14.00: Nedělní program pro děti a jejich rodiče – **Lviček Arje slavi Pesach**. Arjeho kamarád Mojžiš má velký úkol. Jaký, to se děti dozvědí na naší dílně. Prohlídka: Klausová synagoga. Vstupné 50 Kč.

■ 17. 4. v 18.00: **Izrael v zrcadle filmu – Od založení státu k obratu v roce 1977**. Již od založení státu dával izraelský film svým divákům nahlédnout do událostí odehrávajících se v izraelské společnosti. Na scéně se oproti předchozím létům objevily nové postavy, zatímco jiné upadly v zapomnění. O tom pojednává přednáška v rámci cyklu *Izrael 70*, již pronese absolventka oboru mediální a filmová věda na Telavivské univerzitě Ruth Hufnagel Ben Hadar a doplní ji bohatým filmovým materiálem. Vstup volný.

■ 26. 4. v 18.00: **Čtyři večery s oscarovým Woody Allenem**. Druhá část stejnojmenného cyklu filmové historičky Alice Aronové zachycuje velkou lásku Woodyho Allena, jak ji s humorem sobě vlastním vyobrazil ve čtyřech Oscary ověřeném filmu *Annie Hallová* (1977) inspirovaném vztahem s herečkou Diane Keatonovou. Projekce: *Annie Hallová* (USA 1977, 93 min). Vstup volný.

■ **Výstava v prostorách OVK: Purim. Příběh královny Ester**. Výstava fotografií Jindřicha Buxbauma potrvá do konce dubna. Po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

tř. Kpt. Jaroše 3, Brno

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 17 hodin a vstupné na ně je 30 Kč.

■ 4. 4.: **Moravští židovští spisovatelé II**. Druhý díl přednášky z cyklu *Německá židovská literatura* zaměřené na méně známou oblast literární tvorby, a to německy píšící židovské moravské autory. Přednáší profesorka Ingeborg Fialová z katedry germanistiky UP v Olomouci.

■ 10. 4.: **Protizidovské pogromy v Republice mnoha národů**. Během povstání ukrajinského hejtmána Bohdana Chmelnického v letech 1648–1649 na území Republiky mnoha národů, nejtolerantnějšího státního celku tehdejší Evropy, došlo k nejrozsáhlejším protizidovským pogromům té doby. Přednáška polonistky a judaistky Hany Nely Palkové přiblíží kontext, příčiny a důsledky těchto pogromů a seznámí posluchače s postojí kronikářů i současných historiků.

■ 12. 4. od 14 do 17 hodin: **Veřejné čtení jmen obětí holokaustu – Jom ha-šoa**. Veřejné čtení jmen obětí holokaustu se uskuteční na prostranství před Místodržitelským palácem na Moravském náměstí. Akce se koná ve spolupráci s Institutem Terezínské iniciativy, Židovskou obcí Brno a Muzeem romské kultury. Vstup volný.

■ 17. 4.: **Země nikoho. Židovští uprchlíci mezi hranicemi ve střední Evropě v roce 1938**. Během roku 1938 se podél hranic států ve středovýchodní Evropě objevilo nové teritorium – země nikoho, v níž byli uvěznění nechtění uprchlíci, většinou pronásledovaní kvůli svému židovskému původu. Skupiny vyhnanců byly nejviditelnějším projevem posunu k protizidovské politice vůči uprchlíkům a etnickému pojetí občanství. Přednáška historika Michala Frankla se uskuteční v rámci cyklu *Křížovky osudů. Židovská komunita v Československu 1918–1968*.

■ 19. 4.: **Jáchymka, Užhorod, Květušín. Příklady tří menšinových škol v předválečném, válečném a poválečném Československu**. Přednáška Marie Smutné z Institutu Terezínské iniciativy se uskuteční v rámci cyklu *Křížovky osudů. Židovská komunita v Československu 1918–1968*.

■ Neděle 22. 4. v 10.30: **Pro děti – Možšova cesta**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorech sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ V dubnu můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu **Po-lin/Židé v Republice mnoha národů** připravenou ve spolupráci Polského institutu v Praze a Muzea dějin polských Židů Polin. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Studentská konference In medias res:** 20. února se konal 4. ročník lauderovské studentské konference, jejímž cílem bylo představit studentům odborníky z nejrůznějších oblastí. Mezi přednášejícími byli významní čeští architekti, žurnalisté, politici, psychologové, diplomati či umělci. Konference se zúčastnili i studenti z ostatních pražských gymnázií a řada rodičů našich žáků. Přes 90 procent všech příprav a celé organizace zajišťovali studenti naší školy pouze se supervizí členů pedagogického sboru.

■ **Zahraniční inspirace:** V březnu jsme zakončili učitelův projekt *Janua cognitis reserata*, v jehož rámci díky podpoře Erasmus plus vycestovalo 8 učitelů napříč jednotlivými stupni školy na týdenní stáž do zahraniční školy. Byly vybrány židovské školy otevřené širokému spektru dětí a mládeže z místních židovských komunit.

■ **V. víkendový šabaton lauderovské e-školy:** Letošního šabatonu se zúčastnilo na šedesát „přespolních“ žáků a jejich rodičů i učitelů ze všech koutů republiky i Slovenska, aby spolu strávili další nezapomenutelný víkend. Zahrnoval společnou oslavu šabatu ve Staronové synagoze a na pražské obci, modlitbu ve Vysoké synagoze a originální šabesové dílny, znalostní soutěž pro rodinné týmy, ale také exkurzi do Národního zemědělského muzea. Srdečné poděkování patří všem, kteří se o něj jakkoli zasloužili, stejně jako těm, již se dětem i jejich rodičům (často rovněž studentům dospělého e-learningu) pravidelně věnují na odpoledních a večerních hodinách. To, že se do Prahy trmácejí rok co rok, aby tak upevňovali svůj – mnohdy jediný – kontakt s židovstvím, je nejen chvályhodné, nýbrž i dobrou známkou toho, jak smysluplně The Ronald S. Lauder Foundation pracuje pro dobrou věc. Ať žije šabaton 2019!

ip,jc

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ Jeruzalémská synagoga v Praze již zahájila sezonu. Je přístupna od neděle do pátku od 10 do 17 hodin (krom židovských svátků) a v současnosti zde mimo stálé expozice probíhá výstava fotografií Karla Cudlína nazvaná *Stigmatizovaná místa*.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- 3. 4. od 10.30: Klavírní matiné studentů Pražské konzervatoře, třída prof. Nováčka.
- 4. 4. od 14.30: Pesachové setkání s rabínem Karolem Efraimem Sidonem.
- 9. 4. od 15.00: Vernisáž výstavy *T. G. Masaryk a Svatá země*.
- 11. 4. od 14.30: Vernisáž výstavy obrazů Adriaana Skálové.

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

■ Výstavy: *Abayudaya aneb Židé na rovníku* – výstava fotografií Ivany Nepalové; Olda Pražan – *Synagogy – Země zaslíbená*.

SNĚM TI

■ V pondělí 9. 4. se v hotelu Duo v Praze koná sněm Tereziánské iniciativy. Zahájení v 10 hodin, prezence od 9.15 hodin.

DESET HVĚZD MARKA PODWALA

■ Kavárna Na balkoně v Maiselově ulici 18 zve na výstavu obrazů, které newyorský malíř a ilustrátor Marek Podwal vytvořil k opraveným synagogám a rabinským domům, revitalizovaným v rámci projektu Deset hvězd. Je přístupna do konce dubna.

MALÝ ŽIDOVSKÝ FESTIVAL

■ Již posedmé se v Praze koná malý židovský festival. Letos zahrnuje mj. koncert autorské i tradiční jidiš a hebrejské písně v podání Lenka Lichtenberg kvartet (L. Lichtengerg, Robert Fischmann, Tomáš Reindl, David Dorůžka) – 16. 4. od 19.30 v Maiselově synagoze – či premiéru symfonické svity Jaromíra Vogela *Opus pro Franze Kafku* (22. 4. od 19.30 v Betlémské kapli). Celý program viz www.vogelavos.cz.

KAFKA PRO MLÁDEŽ

■ Texty Franze Kafky sice dávno patří do školních osnov, ale jeho dílo je považováno za čtenářsky nepřístupné, obzvláště pro mladší čtenáře. Nad tím, jak je možné „fenomén Kafka“ přiblížit adolescentům, se zamýšlí spisovatel, vysokoškolský pedagog a překladatel Radek Malý. Koná se 3. 4. od 18.00 v Rakouském kulturním fóru (Jungmannovo nám. 18, P1). Vstup volný.

PŘEDNÁŠKA

O FRIEDL DICKER-BRANDEIS

■ V rámci výstavy *Nadání je touha: Friedl Dicker-Brandeis a výtvarný vzdělávací experiment*, která do 13. 4. probíhá v Rakouském kulturním fóru v Praze, se dne 12. 4. od 18.00 koná setkání s autorkou výstavy a kurátorkou uměleckých sbírek Židovského muzea v Praze Michaelou Sidenberg, která návštěvníkům zprostředkuje detailnější pohled na osobnost a dílo této pozoruhodné malířky, designérky a pedagožky, absolventky výmarského Bauhausu. Vstup volný.

IZRAELSKÝ JAZZ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

■ Duben nabízí skvělou příležitost navštívit některý z koncertů předních izraelských jazzmanů: Dne 5. 4. vystoupí v brněnském Bobycentru světový kontrabasista Avishai Cohen; 12. 4. v pražské Novoměstské radnici a 15. 4. v brněnském divadle Husa na provázku koncertuje skupina Shalosh; 18. 4. vystoupí na Jazzfestu v Brně Gilad Hekselman Trio a 22. 4. v pražském Jazzklubu U Staré paní Yotam Silberstein Trio; 25. 4. v synagoze v Krnově, 27. 4. v Jazzklubu U Staré paní v Praze a 28. 4. v pražské Redutě bude možné slyšet Ari Erev Band. Jiný žánr představí koncerty Orchestru hudební konzervatoře ze severoizraelského města Akko. Vystoupí 23. 4. v Městském divadle ve Slaném a 24. 4. v hale Nádraží Bubny.

Více informací o koncertech, interpretech a vstupenkách naleznete na jmw.cz, v síti Ticketpro a na stránkách příslušných míst.

VÝUKA IZRAELSKÝCH LIDOVÝCH TANCŮ

■ Nikdy není pozdě začít s pravidelnou výukou izraelských lidových tanců, ať jste začátečník nebo již izraelské tance znáte (užijete si i ty nejsložitější). Výuka probíhá každý čtvrtek od 19.00 do 22.00 v ZŠ Jiřího z Poděbrad, Praha 3.

■ MACHOL Čechia 2018 – již 20. ročník mezinárodního semináře izraelských lidových tanců. Seminář s profesionálními učiteli z Izraele se koná od 11. do 15. července 2018 v Kralupech nad Vltavou. Letos navíc jako oslava 20. výročí semináře. Bližší informace k tancům i semináři na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917 (Ondřej Novák).

VÝZVA PAMÁTNÍKU TEREZÍN

■ Vážení čtenáři, rádi bychom požádali ty z Vás, kdo mají doma jakékoli dokumenty, předměty či fotografie, spojené s nacistickou perzekucí na území naší republiky, zda byste nám je mohli věnovat. Především nás zajímají předměty a dokumenty spjaté s osobami vězněnými v Terezíně a Litoměřicích, ale uvítáme i ty, které dokumentují věznění v dalších koncentračních táborech, věznicích, káznicích i jiných nacistických perzekučních zařízeních. Prosíme o případné e-mailové reakce na vyzva@pamatnik-terezin.cz. Děkuji.

Mgr. Tomáš Rieger

ERRATA

■ Omlouváme se za omyl v minulém čísle na str. 28: správný tvar webové stránky evropských historických synagog je www.historicsynagogueurope.org.

ŽNO BRATISLAVA

V **apříli** srdečně blahoželáme našim členom, ktorý oslaví svoje narodeniny: pani Edita Breinerová – 81 rokov; pán Ján Danko – 85 rokov; pán Vilém Färber – 70 rokov; pani Elvíra Feldmarová – 81 rokov; pani Eugénia Grznáriková – 80 rokov; pani Lívia Herzová – 92 rokov; pán Ing. Juraj Hilvert – 81 rokov; pani Margita Horáková – 95 rokov; pani Alica Ištvančová – 99 rokov; pán Pavel Kaiser – 79 rokov; pán Pavel Kovár – 71 rokov; pán Ing. Teodor Kramer – 90 rokov; pán Ing. Roman Lazar – 70 rokov; pani Zuzana Ledererová – 88 rokov; pán Imrich Leicht – 73 rokov; pani Mgr. Anna Mandelíková – 76 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsyová – 85 rokov; pani Eva Rajeková – 85 rokov; pani Eva Redlichová – 80 rokov; pani Viera Staňová – 83 rokov; pani MUDr. Hilda Svátková – 83 rokov; pán Ing. Alexander Šebej – 86 rokov; pani MUDr. Eva Šoltésová – 71 rokov, a pani Alexandra Tóthová – 60 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **apríl** slávia sviatok svojich narodenín: pán Peter Galát, nar. 2.4. – 75 rokov; pani Eva Klementová, nar. 2.4. – 61 rokov; pani Eva Šťastná, nar. 8.4. – 69 rokov, a pán Jozef Klement, nar. 9.4. – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **dubnu** oslaví narodeniny: slečna Dvora Blau, nar. 23. 4. – 11 let; pan Gilad Blau, nar. 20. 4. – 45 let; pan Milan Bohorodčaner, nar. 24. 4. – 69 let; pan Petr Haimann, nar. 29. 4. – 80 let; pani Hana Langová, nar. 6. 4. – 70 let; pani Tereza Nepevná, nar. 5. 4. – 24 let; pani Věra Páleníčková, nar. 22. 4. – 78 let; pan Jiří Süß, nar. 21. 4. – 62 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9. 4. – 68 let, a pan Pavel Weisz, nar. 9. 4. – 83 let. Přejeme všechno nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Eva Kudrnová, nar. 2.4. – 69 let; pani Mgr. Eva Polišenská, nar. 9.4. – 65 let, a pan PhDr. Jiří Švestka, nar. 22.4. – 63 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **dubnu** oslaví narodeniny pan Viktor Klein, nar. 26.4. – 46 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **apríli** slávia sviatok narodenín: pani Eva Balá-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

žová – 81 rokov; pán Jozef Berger – 63 rokov; pani Anna Burgerová – 67 rokov; pán Tibor Figuš – 97 rokov; pán Ondrej Foltýn – 71 rokov; pani Viera Galková – 60 rokov; pán Oskár Winkler – 77 rokov, a pani Gertrúda Stiefelová – 90 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Robert Velimský – 12.4. – 92 let, a pan Ing. Pavel Jelínek 27.4. – 83 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **dubnu** oslaví životní jubileum: slečna Klára Cvrkálková, nar. 11.4. – 15 let; pan Mgr. Pavel Deutsch, nar. 26.4. – 41 let; pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 63 let; pan Karel Wolf, nar. 11.4. – 92 let; slečna Josefína Klimešová, nar. 27.4. – 13 let; pani MUDr. Kateřina Klimešová, nar. 23.4. – 47 let, a slečna Barbora Dražanová, nar. 29.4. – 25 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Schwarz, nar. 6.4. – 79 let; pan David Hájek, nar. 14.4. – 18 let; pan Jan Šimandl, nar. 14.4. – 27 let; pan Roman Štix, nar. 23.4. – 54 let; pani Hana Tvrská, nar. 24.4. – 90 let, a pani Eva Kokošková, nar. 25.4. – 60 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **dubnu** oslavujú narodeniny: pani Doris Grozdanovičová, nar. 7.4. – 92 let; pani Judita Hajná, nar. 8.4. – 89 let; pan Jan Hajný, nar. 10.4. – 92 let; pani Erika Juklová, nar. 19.4. – 91 let; pani Eva Krabcová, nar. 12.4. – 80 let; pani Soňa Kubrová, nar. 5.4. – 94 let; pan Mario Petrovský, nar. 20.4. – 86 let; pan Alfred Popper, nar. 12.4. – 86 let; pani Ruth Reiserová, nar. 11.4. – 92 let; pani Věra Samohýlová, nar. 30.4. – 80 let; pani Eva Tamášová, nar. 30.4. – 87 let, a pan Pavel Vranský, nar. 29.4. – 97 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S veľkou bolesťou oznamujeme, že 19. března zemřela po těžké a zálučné chorobě ve věku pouhých 43 let slečna Kateřina Jurečková. S Katkou, absolventkou hebraistiky, která se společně se svou sestrou Petrou od 90. let velmi činnorodě účastnila života obnovujícího se židovského společenství v Praze, se na Nový židovský hřbitov přišly rozloučit desítky přátel, kamarádů, kolegů, jejich vrstevníků i lidí starších. Už jen to vypovídá o tom, co pro nás všechny znamenala. Ke vzpomínce na ni se ještě vrátíme. Obřad provedl pražský rabín David Peter.

Zichrona livracha.

Se smutkem oznamujeme, že dne 22. března zemřela ve věku 88 let paní Dagmar Lieblová, přeživší šoa, která se jako dlouholetá předsedkyně Tereziánské iniciativy významně zasloužila o uchování paměti obětí židovské genocidy, nositelka řádu TGM, překladatelka a pedagožka. Pohřbena byla 26. 3. na Novém židovském hřbitově. Jejímú osudu a práci se budeme věnovat.

Zichrona livracha.

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **apríl** sa životného jubilea dožívajú: pani Anna Bokorová – 67 rokov; pani Mária Čižmáriková – 69 rokov; pán Ivan Hoffmann – 89 rokov; pani Margaréta Koreňová – 30 rokov; pani Katarína Kováčsová – 41 rokov, a pani Mária Kováčsová 72 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **dubnu** oslaví své narodeniny: pani Lenka Krédlová, nar. 21.4. – 40 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 75 let; pan Ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 65 let, a pan Samuel Appel, nar. 11.4. – 16 let. *Ad mea veesrim šana!*

Narození

Dne 26. ledna se narodila naši člence a sociální pracovníci Markétě Lichtensteinové dcera Anna. *Mazal tov* šťastné mamince přeje celá kehila.

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 15. ledna zemřel ve věku 80 let náš dlouholetý člen Kurt Wiener.

Dne 20. února zemřela ve věku 93 let naše dlouhodobá členka ŽO paní Bina Herskovičová. Kéž je jejich duše pojata do svazku živých. *Zichronam livracha.*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V mesiaci **dubnu** oslaví své narodeniny pan Ing. Rostislav Lysoněk. Do dalších let přejeme jmenovanému hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

TEROR V IZRAELI

V březnu zažil Izrael po delším období relativního klidu další teroristické útoky, a to nožem a autem. Dva vojáci, hraniční policista a jeden civilista byli zraněni při útoku automobilem v neděli 4. března v pobřežním městě Akko. V pátek 16. března najel Palestinec do izraelského pozorovacího stanoviště u dálnice nedaleko osady Mevo Dotan. Dva vojáky zabil a další dva zranil. Hamás útok pochválil jako připomínku toho, že uplynulo přesně 100 dní od chvíle, kdy prezident USA Donald Trump uznal Jeruzalém za hlavní město Izraele. O dva dny později, v neděli 18. března, pobodal Palestinec ze Západního břehu třicetiletého Izraelce v muslimské čtvrti jeruzalémského Starého Města. Ten později svým zraněním podlehl, zůstaly po něm čtyři děti. Útočníka zastřelila izraelská policie.

TŘI BILLBOARDY NA VICTORIA STREET

V březnu se zjistilo, že vůdce britských labouristů Jeremy Corbyn byl členem soukromé facebookové skupiny, která sdílela řadu antisemitských prohlášení. Tvrdí však, že žádná nečetl. Občanská iniciativa Culpa (Community United against Labour Party Antisemitism) si po vzoru protagonistky filmu *Tři billboardy kousek ze Ebbingem* plánuje pronajmout billboardy na Victoria Street (proti sídlu strany) a napsat na ně: „Corbyn se přátelí s diktátory a teroristy.“ Je to narážka na fakt, že vůdce labouristů roku 2009 prohlásil, že Hamás a Hizballáh jsou jeho přátelé. Kritika Corbyna i jeho nejbližšího spolupracovníka, výrazně proruského a propalestinského novináře Seumase Milneho, sílí i mezi poslanci jeho vlastní strany, a nejen kvůli obvinění z antisemitismu. Corbyn totiž odmítl podpořit prohlášení na podporu premiérky Mayové, jež vydala po ruském útoku nervovým plynem v Salisburu.

NEFUNKČNÍ ZÁKON

Polský generální prokurátor Zbigniew Ziobro vydal v březnu prohlášení, že zákon o holocaustu, jež v únoru přijal polský parlament, je částečně protiústavní. Prezident A. Duda ho podepsal, nicméně zákon ještě nevstoupil v platnost, neboť prezident současně požádal Ústavní soud, aby prověřil jeho ústavnost. Kancelář generálního prokurátora se mezitím ohradila proti možnosti trestat „viníky“ i mimo polské území a do-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Tzv. Washingtonská hagada, 1478, Německo.

dala, že zákon je „nefunkční“, mohl by mít „opačné výsledky, než bylo zamýšleno“ a mohl by „oslabit autoritu polského státu“. Stanovisko sice není právně závazné, ale Ústavní soud by k němu mohl přihlédnout.

SYNAGOGA NA BALATONU

V oblíbeném lázeňském městě na Balatonu Balatonfüred byla po rekonstrukci otevřena bývalá synagoga. Má sloužit jako vzdělávací a kulturní centrum soustřeďující se na historii místní židovské obce a jejich významných osobností. Renovaci budovy inicioval Ferenc Olti, zdejší rodák, jehož příbuzní zahynuli za holocaustu, finančně ji podpořily Norské fondy, město i stát.

Synagoga fungovala od roku 1855, uzavřená byla roku 1944, kdy bylo z Balatonfüredu deportováno do koncentračních táborů 143 Židů (vrátilo se jich 15). Po válce v ní bylo skladiště a garáž. K dalším připomínkám místní kehily patří židovský hřbitov, jenž se nachází na předměstí, s náhrobkou z 18.–20. století. Ač byl roku 1991 vyčištěn a rekonstruován, v posledních letech ho několikrát poničili vandalové.

CENA PRO N. ŠARANSKÉHO

Bývalý sovětský disident a odcházející ředitel Židovské agentury Natan (Ana-

tolij) Šaransky je mezi kandidáty, kteří v dubnu dostanou nejvyšší státní vyznamenání své země – Izraelskou cenu. Ziskává ji za podporu imigrace do Izraele (alija). Šaransky (nar. 1948) patřil v Sovětském svazu k refuzníkům, tedy těm, kterým úřady odmítly žádost o vycestování do Izraele. Roku 1977 byl navíc zatčen, obviněn ze špionáže a odsouzen k 16 letům vězení; po věznění v Moskvě a na Sibiři byl roku 1986 vyměněn za K. Köchera (československého špiona zatčeného v USA) a odjel do Izraele. V devadesátých letech let vstoupil do politického života, založil stranu Jisrael ba-alija, která zastupovala zájmy Židů původem ze zemí bývalého SSSR v Izraeli, a v letech 1996–2005 zastával různé vládní funkce. K dalším oceněným patří bývalý ministr zahraničí David Levy či pedagožka Miriam Peretzová.

PROTI VYHOŠTĚNÍ UPRCHLÍKŮ

V Izraeli probíhaly v únoru a v březnu mohutné demonstrace proti rozhodnutí vlády deportovat ze země na 40 tisíc ilegálních afrických uprchlíků, lidí z Eritrey, Súdánu a dalších zemí. Vláda v lednu rozhodla o jejich vyhoštění do rodných zemí, přičemž jim na cestu měla poskytnout 3500 dolarů a ty, kdo odmítnou, zatknout. Později bylo rozhodnutí pozastaveno. Za uprchlíky se v otevřeném dopise postavily i světové židovské osobnosti, jako je právník Alan Dershowitz či bývalý ředitel Ligy proti hanobení Abraham Foxman.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 3. 2018.

Cena 20 Kč (0,90 €)